הלכה · משנה תורה · מפרשים · משנה למלך · ספר הפלאה

משנה למלך על משנה תורה, הלכות שבועות

רבי יהודה רוזאניס

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

משנה למלך על משנה תורה, הלכות שבועות

רבי יהודה רוזאניס

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/משנה-למלך-על-משנה-תורה-הלכות-שבועות/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ב 4
פרק ב 4
הלכה יז 4
פרק ג 5
הלכה א 5
פרק ד 10
הלכה א 10
הלכה יד 30
הלכה כ 30
פרק ה 30
הלכה א 30
הלכה ד 31
הלכה ה 31
הלכה ז 35
הלכה יד 35
הלכה יח 36
הלכה כ 37
פרק ו 38
הלכה ג 38
הלכה ד 38
הלכה ז 39
הלכה ח 40
פרק ח 41
הלכה א 41
פרק ט 41
הלכה ד 41
הלכה ה 41
פרק יב 41
הלכה יב 41

פרק א

הלכה ב

ואין שבועת ביטוי נוהגת וכו'. נסתפקתי באומר שבועה שיקח פלוני מנה ממני אי הויא שבועת ביטוי דומיא דאתן או הויא שוא דומיא דיזרוק ויש צדדים לכאן ולכאן, ועיין בהריב"ש סי' שפ"ז:

פרק ב

הלכה יז

והוא כדי שיאמר כו'. עיין במ"ש הכ"מ ודבריו תמוהים אצלי דאדרבה מסוגיא זו איכא תברא למה שפסק רבינו ז"ל דתוך כ"ד הוי שאלת תלמיד לרב ואליבא דר"י כדי שאלת תלמיד לרב דנפיש לית ליה דהוי תוך כדי דבור וכי אית ליה דהוי תוך כדי דבור היינו כדי שאלת רב לתלמיד דזוטר מילייהו וכל זה הוא פשוט באותה סוגיא, עוד הוקשה למרן מההיא דפ"ק דמכות, ואני גברא רבא קא חזינא ותיובתא לא קא חזינא דאדרבא סוגיא דמכות מוכחת כסברת הר"ם דפסק דהוי כדי שאלת תלמיד לרב ומ"מ אי איכא מאן דפסק דהוי כדי שאלת רב לתלמיד ההיא דמכות לא הוי תיובתיה דאיכא למימר דהכי קאמר דאפילו למ"ד דהוי כדי שאלת תלמיד לרב דנפיש קשיא אבל לעולם דלפי האמת אינו אלא כדי שאלת רב לתלמיד וכר"י. ואני סבור שיש חסרון לשון בדברי מרן ומרן בתחלה הוקשה לו על פסק הר"ם מההיא דמרובה דאית ליה לר' יוסי דתוך כדי דיבור דהוי כדיבור לא הוי אלא כדי שאלת רב לתלמיד וידוע דהלכה כר"י וא"כ למה פסק הר"ם דהוי כדי שאלת תלמיד לרב דלא כר"י ואח"כ כתב ואע"ג דבפ"ק דמכות כו' כלומר וכי תימא דטעמיה דהר"ם דפסק דלא כר"י הוא משום דסמך על אותה סוגיא דמכות דקאמר סתמא דתלמודא דתוך כדי דיבור הוי כדי שאלת תלמיד לרב לזה כתב דאי מהא לא איריא אלא דכונת הגמרא היא לומר דאפילו למ"ד דהוי כדי שאלת תלמיד לרב דנפיש מיליה אפ"ה קשה דטובא הוי אבל לפום קושטא דמילתא הלכה כר"י דלא הוי אלא כדי שאלת רב לתלמיד ולפי זה הניח דברי הר"ם בצ"ע. ומ"מ אני תמיה בדברי מרן במ"ש וידוע דהלכה כר"י לגבי ר"מ דמשמע דס"ל דר"מ חולק על ר"י בדין זה דתוך כדי דיבור ולא ראיתי רמז מזה דע"כ לא פליגי אלא בנתכוון לכך מתחלה לומר הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים דר"מ אית ליה תפוס לשון ראשון או משום דהוי כאומר תחול זו היום ואח"כ תחול זו ור"י אית ליה דכיון דא"א לקרות שני שמות כאחד דבריו קיימין ותרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים אבל

בנמלך לא איירי ר"מ ואפשר דמודה לר"י וצ"ע. ועיין בהרא"ש שכתב ואין הלכה לא כר"מ ולא כרבי יוסי ודבריו צ"ע. ודע דטעמא דהר"ם דפסק דלא כר' יוסי הוא משום דסמך על הסוגיא דריש פ"ד דנזיר עלה כ' דקאמר התם סתמא דתלמודא וכמה כדי שיאמר תלמיד לרב וכן כתבו התוס' במרובה עלה ע"ג ד"ה כי דפסקינן הלכתא דהוי כדי שיעור תלמיד לרב כריש לקיש וכרב אחא דמכות והתימה על מרן איך לא הביא דברי התוס' הללו ועיין בשיירי כנה"ג סי' כ"ו בהגהת ב"י אות ה'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לקמן פט"ו מה' מעשה קרבנות):

פרק ג

הלכה א

כל הנשבע שבועה כו'. בפ"ג דשבועות ת"ר האדם בשבועה פרט לאנוס. וסברת מהרש"ך היא דאין לחלק כלל בין אונסא דשכיח לאונסא דלא שכיח וכן אין לחלק כמו שחלק מוהריב"ל בין היכא דאיכא אומדנא להיכא דליכא אומדנא אלא בכל גוונא הוי טענת אונס זולת בגט משום דאין טענת אונס בגיטין ותמה על רבינו ירוחם דאוקי למתניתין דנדרים כשעכבו נהר דגדל הנהר מהפשרת שלגים דהוי מילתא דלא שכיח דלקושטא דמילתא אפילו באונסא דשכיח הוי אונס. הן אמת דמה שהביא מתשובת הרא"ש על ראובן ששדך בתו כו' וכן מדברי רש"י שכתב והוא דלא אניס באונסא דמוכחא לאנשי כהאי דלעיל דפסקיה מברא והכריח משני המקומות הללו דאפילו באונסא דשכיח הוי אונס אין ראיה כלל דאיכא למימר דשאני נדון הרא"ש דאיכא אומדנא וכמבואר בדברי הרא"ש וכן בההיא דרש"י דקאי עלה דההיא דאתפיס זכותיה וקאמר אי לא אתינא מכאן ועד ל' יום ליבטלן הני זכותי התם נמי איכא אומדנא דמסתמא לא בטל זכיותיו אלא כשהיה יכול לבוא בלא שום אונס כלל. ומ"מ לסברת מוהריב"ל קשה ההיא דרבינו ירוחם דאוקי למתני' דנדרים באונסא דלא שכיח וכן הרא"ש מלבד מ"ש בחידושיו בפסקיו נמי אוקי למתני' שגדל הנהר מהפשרת שלגים דהוי מילתא דלא שכיחא אע"ג דאיכא אומדנא דלא עלה דעתו לאסור נכסיו על חבירו אם לא יאכל עמו אלא כשיוכל לבא בלא אונס כלל וכמ"ש הר"ן וכן מדברי הגמרא קשה דמאי מותיב לרבא מההיא דאי לא אתינא מכאן ועד ל' יום שאני התם דליכא אומדנא וכמ"ש מוהריב"ל אבל בההיא דאתפיס זכותיה איכא אומדנא וכדכתיבנא, ועיין בתשובת הרשב"א סימן תשע"א דהיכא דהוי אונסא דשכיח אין טענת אונס. סברת מהר"א ששון היא שיש לחלק באונסים דאונסא דשכיח טובא לא הוי אונס משום דאיבעי ליה לאתנויי ואונסא דשכיח

ולא שכיח בגט אינו אונס משום צנועות ומשום פרוצות אבל בעלמא הוי אונס ואונסא דלא שכיח כלל אפילו בגט הוי אונס וההיא דהרא"ש דראובן ששדך בתו והעני כו' עוני מילתא דשכיח ולא שכיח, אך במ"ש הריב"ל דהיכא דאיכא אומדנא אפי' במילתא דשכיח הוי אונס בסברא זו לא החזיק הרב וכמו שנראה מדבריו ובזה אתו דברי רבינו ירוחם והרא"ש דאוקימו למתני' שגדל הנהר מהפשרת שלגים על נכון דהוי מילתא דשכיח ולא שכיח ומ"מ לא פליג עליה דמוהריב"ל בפירוש והנראה דאין ולאו ורפיא בידיה. עוד כתב הרב דמתני' דנדרים ליכא אומדנא טובא ומ"ה הוצרכו הרא"ש ורבינו ירוחם לאוקומי מתני' באונסא דשכיח ולא שכיח. עוד כתב הרב דלא תיקשי למוהריב"ל דמאי פריך בגמרא לרבא מההיא דפסקיה מברא לימא דשאני התם דליכא אומדנא אבל בההיא דרבא איכא אומדנא משום דההיא דרבא האומדנא היא להפך וכמ"ש התוס', ול"נ דאין ראיה כלל מדברי התוס' משום דהם לא כתבו אלא לרב הונא דס"ל דאפילו באונסא דלא שכיח כלל לא הוי אונס והוקשה להם סברא זו וכתבו דשאני ההיא משום שמודה שהשטר פסול לכך אמר ליבטלן זכוותיה אפילו באונס דלא שכיח דהודאת ב"ד כמאה עדים דמי והא מודה שראיותיו שקר שהרי אינו מוחל לו שום דבר אלא מטעם הודאה ופירוש זה לא הוי אלא לרב הונא דס"ל דאפי' באונסא דלא שכיח לא הוי אונס אבל לרבא פשיטא דס"ל דהוי מטעם מחילה ומש"ה היכא דאניס לא מחל וא"כ איכא אומדנא דמסתמא לא מחל אלא כשיוכל לבוא בלא שום אונס ומ"מ איכא למימר דאף לרבא הוי טעמא משום הודאה ומ"מ היכא דאניס אפשר דליכא הודאה דדילמא לא הודה אלא כשיוכל לבא בלא אונס אבל באניס ליכא הודאה אבל אומדנא ליכא דהא אפשר שהמציאות הוא אמת שהראיות הם שקר ומש"ה פריך בגמרא לרבא מההיא דפסקיה מברא וכי היכי דהתם ליכא אומדנא משום דאפשר שרצה לתת גט אפילו היכא דאניס כנושא דרבא נמי ליכא אומדנא דאפשר שרצה להודות אפילו באניס לפי שאפשר שהמציאות היא אמת כיון דמטעם הודאה קא אתי. כתב הרב בעל פני משה בח"א סי' ס"ב שמוהרש"ך החזיק בכל עוז ותקע עצמו לדבר הלכה כסברת מוהריב"ל דכל דאיכא אומדנא דמוכח אפילו באונסא דשכיח טובא ולא אתני אין בכך כלום כו' והכריח דבריו מכמה הכרחיות ובפרט מתשובת הרא"ש וכן מהרא"ש ס"ל כסברת מוהריב"ל ודבריו תמוהים הם בעיני דאדרבא מהרש"ך החזיק בכל עוז לדחות סברת מהריב"ל ורוח אחרת אתו דאפילו באונסא דשכיח טובא וליכא אומדנא הוי אונס זולת בגיטין ועל זה הביא ראיה לדבריו מתשובת הרא"ש. והנה כשבא לפסוק הלכה בנדון דידיה לא נסתייע כלל מסברת מוהריב"ל אף בנושא שלא היתה האומדנא ניכרת ולא אתי אלא משום דאזיל

לשיטתיה דאף באונסא דשכיח הוי אונס ודברי מוהריב"ל הניחם בצ"ע כמו שנראה מדבריו. סוף דבר כל דברי מהרש"ך מורים באצבע דלא ס"ל כסברת מוהריב"ל ומהרא"ש ג"כ אף שלא דחה דברי מוהריב"ל מ"מ לא החזיק בהם וכבר כתבתי לעיל דאין ולאו ורפיא בידיה:

עוד כתב הרב דע"כ רבא מיירי אפילו באונסא דשכיח ממאי דמקשו לרבא ממתני' דה"ז גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש ומת תוך י"ב חדש ה"ז גט ואמאי הא מינס איתניס ותירצו כו' ומאי הקשו דלמא שאני מיתה דשכיחא כדאמרינן בפ' כל הגט וה"ל לאתנויי שאם ימות תוך יב"ח דלא להוי גיטא מדלא משני הכי ש"מ דרבא אפילו באונסא דשכיח מיירי ע"כ. ודבריו תמוהים משום דמיתה לא מיקרי שכיח וכדמוכח בריש כתובות עלה דההיא דאמר רבא ולענין גיטין אינו כן ואמרינן מנא ליה לרבא הא אילימא מהא דתנן ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חודש אינו גט מת הוא דאינו גט הא חלה ה"ז גט ודילמא כו' והכרח הקס"ד הוא דאי טעמא דמתני' הוי משום דהוי אונס ניתני חלה וכ"ש מת וכמ"ש התוס' שם ואי אמרת דמיתה שכיח אימא דלעולם דטעמא דמתני' הוי משום אונס ותני מת דאפילו דהוי אונסא דשכיח הוי אונס וכ"ש חלה דהא חלה כתב הרא"ש בפירוש דהוי שכיח ולא שכיח והוא מוכרח מן הסוגיא דכתובות ועוד דבגמרא קאמר בתר הכי ואלא מסיפא מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש ומת בתוך י"ב חודש ה"ז גט מת וה"ה לחלה ומנ"ל הא דילמא שאני מת משום דהוי מילתא דשכיח ועוד דבפ' ר"א אמרינן מ"ט דר"א דאמר קרא כי מתו כל האנשים והא מיתה דנולד הוא ורבנן מאי טעמייהו קסברי הנהו מי מייתו והא כו' אלא שירדו מנכסיהם אלמא דמיתה לא שכיח ומש"ה אוקמו רבנן לקרא דכי מתו בירדו מנכסיהם דעניות שכיחא וכ"כ הרשב"א בפירוש בסי' תשע"א דמת או חלה הוי שכיח ולא שכיח ולית ליה לאתנויי ויש טענת אונס. ובר מן דין לא ידעתי איך יעלה על הדעת דחלה הוי שכיח ולא שכיח וכמ"ש הרא"ש והרב עצמו כתבו ומיתה להוי שכיח דאטו קודם חזקיה קיימין דלא הוי חולשא בעולם. סוף דבר דברים הללו אין הדעת סובלתן וההיא דכל הגט אינו ענין לזה דהתם לגבי עשירות דלא שכיח קרי למיתה שכיח משום דהוי שכיח ולא שכיח ולעולם דלגבי גיטין ונדרים וממון הוי מיתה אונסא דשכיח ולא שכיח דומיא דחלה וכדכתיבנא ועיין במהראנ"ח ח"ב סי' ס"ג שהאריך בזה אי מיתה שכיח:

עוד כתב הרב דכי הדר תו בגמרא ופריך מההיא דאי לא אתינא כו' ותירצו דאונסא דמברא מגליא וכו' ה"ק כיון דאונסא דמברא מגליא ושכיח ולא אתני עליו וליכא נמי

אומדנא דאפשר דלא קפיד אם להוי גיטא מש"ה לא שמיה מתיא אמנם אי הא דפסקיה מברא הוי מילתא דלא שכיח אע"ג דליכא אומדנא מ"מ ה"א דשמיה מתיא כי קאמר אי לא אתינא מדעתו ורצונו קאמר לא שיארע לו אונס והא דלא אתני משום דלא אסיק אדעתיה וכיון שכן מאי דחלק תלמודא הוא מאי דחלק מהריב"ל וקשיא לי דלפי סברת הרב דמיתה הוי מילתא דשכיח אכתי תיקשי דהוה מצי לתרוצי בפירכא דאם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת דשאני מיתה דשכיח והפירוש יהיה כפי' שאני מברא דמגליא אונסיה ולמה איצטריכו למימר דשאני התם דאי ידע דמיית לאלתר גמר ויהיב גיטא כלומר שהאומדנא היא בהפך ובלאו הכי מיתרצא ליה קושיא דכיון דליכא אומדנא והוי מילתא דשכיח מש"ה לא הוי אונס דומיא דמברא אלא ודאי דמיתה הוי שכיח ולא שכיח ומש"ה איצטריכו למימר דשאני התם שהאומדנא היא להפך דאי לאו הכי כיון דלא הוי מילתא דשכיח אע"ג דליכא אומדנא הוי אונס לפי הקס"ד דקיימינן אליבא דמ"ד דיש אונס בגיטין:

עוד כתב הרב לתרץ מה שהקשה מהרש"ך לרבינו ירוחם דמוקי ההיא דנדרים במי שהדיר חבירו שיאכל אצלו ועכבו נהר שגדל הנהר מהפשרת שלגים דהוי מילתא דלא שכיח דהא לפי המסקנא דקי"ל דאין אונס בגיטין אין אנו צריכים לחלק בין אונסא דשכיח ללא שכיח ומלבד גיטין הכל הוי אונס אפילו שכיח וכהאי גוונא הקשה למהריב"ל. והנה לקושיות הללו כבר תירצם יפה הרב מהר"א ששון דאשתמיטתיה למהרש"ך מ"ש התוס' והרא"ש בריש כתובות ובפ' מי שאחזו דאפילו לפי המסקנא אונסא דשכיח לא הוי אונס בשום מקום. אך מה שיש מן הקושיא הוא דהא בההיא דנדרים איכא אומדנא דמסתמא לא עלה על דעתו לאסור נכסיו על חבירו אם לא יאכל עמו אלא שיוכל לבא בלא אונס וא"כ למה הוצרך רבינו ירוחם לאוקמי דעכבו נהר דנדרים דהוי שגדל הנהר מהפשרת שלגים דהוי מילתא דלא שכיח הרי למדנו מוהריב"ל דהיכי דאיכא אומדנא אף במילתא דשכיח הוי אונס וכבר הקשה קושיא הלזו מהרש"ך ומהרא"ש תירץ דבמתני' דנדרים אין האומדנא כל כך ברורה ולא נתן טעם לדבריו. אך הרב בעל פני משה כתב שיש לחלק בין כשאדעתא דהכי תלוי בדעת המתחייב לכשאדעתא דהכי איננו תלוי בדעת המתחייב כי אם בדעת המחייב כגון בההיא דנדרים שהדירו חבירו מנכסיו אם לא יאכל אצלו נמצא שאדעתא דהכי איננו תלוי אלא בדעת האוסר ומפסיד אותו וא"כ ליכא אומדנא כיון דלא מטי למדיר שום פסידא אדרבא איתלן למימר כיון שאונסא דשכיח הוא ולא חש להתנות שרצונו היה להדיר את חבירו מנכסיו בהחלט כל זמן שלא יאכל אצלו אפילו שיהיה על צד האונס מדלא אתני על

הדבר ולזה הביא דברי הר"ן והאריך בפירושם. והנראה מכונת דבריו שלא נסתייע מהר"ן אלא משום דמוקי להההיא דנדרים דאדריה מזמין למזומן אבל משאר דברי הר"ן ליכא סיעתא כלל לדברי הרב ואדרבה הר"ן קאי לאידך גיסא דאף למ"ד דאונס לא הוי טענה כיון דלא התנה איהו דאפסיד אנפשיה בגוונא דמתני' הוי אונס דליכא למימר כיון דלא אתני איהו דאפסיד אנפשיה שהרי המדיר לא עליו היתה גרם הפסידה. והנה לא הביא דברי הר"ן אלא לומר שהמדיר היה המזמין. והנה הר"ן אזיל לשיטתיה שפירש בשמעתא דנדרי זרוזין בההיא דאמרינן מי סברת דאדריה זמינא למזמינא לא זמינא אדריה למזמינא דהכונה היא שלבקשת המזומן נדר המזמן וקרי ליה דזמינא נדריה למזמינא כיון שהוא לבקשת המזומן. אך הרא"ש פירש שהמזומן הוא הנודר וכן פירש רבינו ירוחם נתיב י"ד ח"ד וא"כ אזדא ליה תירוץ הרב דהא כל מאי דקיימינן הוא להרא"ש ולרבינו ירוחם למוקמי למתני' שגדל הנהר מהפשרת שלגים ולדידהו דמתני' איירי שהנודר הוא המזומן וא"ל המזומן למזמין מודרני מנכסיך אם לא אוכל אצלך וכמ"ש הרא"ש א"כ איכא אומדנא גדולה דמסתמא לא אסר נכסי חבירו עליו אלא כשיוכל לבוא בלא אונס וא"כ אפילו באונסא דשכיח הוי אונס וכמו שלמדנו מהריב"ל. הא דאמרינן נדרי אונסין כיצד חלה הוא או שחלה בנו ה"ה חלה אביו כ"כ הריב"ש סי' קנ"ז ועיין בסי' שפ"ז ודוק. מדברי מהרי"א סימן ע"ג נראה דבאונס מבורר להריגת נפש חלה השבועה משום דאגב אונסיה גמר ומקני וכ"נ ממ"ש המרדכי פ' הנזקין בשם מהר"ם במעשה ביהודים שדחקו את חביריהם. אלא שאני תמיה מהא דאמרינן מכאן מודעא רבה לאורייתא ועיין מ"ש מרן בח"מ סי' ר"ה אההיא דלא היה סיקריקון ביהודה וצ"ע. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר בה' מכירה):

כתב מרן הב"י י"ד סי' רכ"ח בשם הריב"ש וז"ל על מי שלא קיים פו"ר וקבל חרם ונדוי שלא לישא אשה על אשתו כי אם ברצונה ועבר ונשא אחרת כו' כבר נראה שהיתה כונתו לרצותה שתתן לו רשות כו' וא"כ כל שפייס אותה בדברים שאשה שכמותה היתה מתרצית בכך ולא נתרצית לו י"ל שהוא אנוס דומיא דמאי דאמרינן בפ' כל הגט וכו'. ועיין בתשובות הרדב"ז סי' א' שנסתייע מתשובה זו להיכא דנשבע סתם שלא ישא אשה אחרת עליה. ולדידי לא אמרה הריב"ש אלא באומר כי אם ברצונה ובהצטרפות הטעם שכתב דנראה שהיתה כונתו לרצותה שתתן לו רשות וכו' הא לאו הכי פשיטא דאין כאן טענת אונס ולא דמי כלל להההיא דפ' כל הגט וזה פשוט בעיני ודו"ק:

כתב הריב"ש סי' ק"ג ובנדון זה כל שאין לו במה לשלם אין לך אונס גדול מזה כו' ואע"פ שנשבע אין עונשין אותו עד שיהיה ידוע שיש לו ואינו משלם אבל עושין לו כפי הסדר

שכתב הרמב"ם פ"ב מהל' מלוה ולוה וכו'. ואם כונת הרב היא על הסדור אין דין זה מוסכם שיש מי שכתב דהיכא שנשבע ליכא סידור ואפילו מגלימא דעל כתפיה וכבר הביא מרן סברא זו בשם ס' חזה התנופה יע"ש. (א"ה עיין לקמן פ"ה מהל' אלו דין כ') אונס ממון לא חשיב אונס כדי שיעבור על מה שנשבע כ"כ הריב"ש סי' שפ"ז ועיין בסי' ת"ס דנראה שיש קצת סתירה לזה ודוק שפירש ההבדל רב ביניהם דשאני הכא שהאונס הוא שאונסין אותו במה שנשבע שלא לקיים וכן בנדון הרשב"א ג"כ הכי הוא ולפיכך אף שהוא אנוס אונס ממון פטור מטעם אומדנא דאמרינן אדעתא דהכי לא נשבע. אבל בההיא דסי' שפ"ז הסוכן לא עכבו כדי שיעבור על שבועתו אלא עכבו משום תכלית אחר אלא דממילא אינו יכול לקיים שבועתו כי אם ע"י ממון לזה כתב הרב דחייב לפזר ממון כדי שלא יעבור על שבועתו:

עוד כתב הריב"ש סימן שפ"ז אבל בנדון זה שנשבע לבקשת קרובה של האשה ולמלא רצונו ואין הענין מוכח שהיה רצון שניהם מתחלה שלא תחול השבועה כו' אפילו יאמר הנשבע אדעתא דהכי לא נדרי ה"ז פתח היתר והוא אינו מיחל לעצמו ואפילו חכם לא ימצא לו פתח שהרי הוא נולד כו'. וטעמא אחרינא איכא דזה נשבע לתועלת חבירו ואין מתירין לו אלא בפניו ודוק:

פרק ד

הלכה א

מי שנשבע שלא יאכל היום כלום כו'. נראה דס"ל דכשם דחצי שיעור אסור מן התורה בכל האיסורים ה"נ בנשבע שלא יאכל אסור לאכול פחות מכשיעור. ואני תמיה בדין זה דבשלמא בשאר איסורים גזרת הכתוב הוא דהאוכל כשיעור ענוש יענש ואם אכל פחות שלא יענש אבל יש איסורא בעלמא. אך במי שנשבע שלא יאכל אי אמרת דסתם אכילה היא בכזית א"כ זה לא קיבל עליו שלא לאכול כי אם כזית ולמה יאסר בפחות מכזית. ובשלמא לר"ל דס"ל דחצי שיעור הוא מדרבנן משום סייג אפשר דאף בשבועות נמי אסור מדרבנן לאכול פחות מכשיעור משום סייג אך לר"י דאית ליה דאיסור חצי שיעור הוא מה"ת בנשבע שלא יאכל מהי תיתי שיאסר בחצי שיעור. שוב ראיתי להר"ן בחדושיו לשבועות הובאו דבריו בתשובות מהר"ם גלאנטי ז"ל (דף ק"ט) שכתב כדברי אלה וז"ל מי שנשבע שלא יאכל מותר לו לכתחלה לאכול פחות מכשיעור דלא דמי לשאר איסורין שבתורה דקי"ל כר"י דאמר חצי שיעור אסור מן התורה ואפילו ר"ל דפליג עלה מודה דאסור מדרבנן דהני מילי באיסור תורה אבל הכא איסור הבא מעצמו הוא

וכיון שלא נתכוון אלא לכזית פחות מכזית היתר גמור הוא ותמהני מהר"ם שכתב בפ"ד מהל' שבועות מי שנשבע כו' וכן בפ"א מהל' נדרים כתב אמר אכילת פירות מדינה כו' אינו לוקה עד שיאכל כזית דמשמע דאיסורא מיהא איכא ע"כ. ולפי דרך זה יישב סוגית הגמרא דשבועות (דף כ"ב) דאמרינן א"ה אמאי מצטרפות סוף סוף זיל הכא ליכא שיעורא כו' דהכונה היא בשלמא לדידי דאמינא דבקונמות בעינן שיעורא אע"פ שלא הזכיר בהם אכילה מצטרפין משום דאע"ג דלא מיחייב אלא בכשיעור מ"מ חצי שיעור שבו אינו היתר גמור אלא הרי הוא ככל איסורין שהרי לא הזכיר בו אכילה שיהא משמע מדבריו שיוכל לאכול לכתחלה פחות מכשיעור ולפום הכי מצטרפין. אלא לדידך דלא מצית מוקמת לה אלא בשהזכיר בהם אכילה כיון שכן חצי שיעור שבכל אחד היתר גמור הוא לו ולכתחלה יכול לאוכלו שהרי הוא כמו שהתנה כך בשבועתו והיאך יצטרף לחייבו ע"כ. וכן פירש סוגיא זו הרמב"ן בחדושיו (א"ה כמו שתראה בלשונו שנעתיק לקמן בפרקין יע"ש),והנראה מדברי הר"ן הוא שמוסיף על סברתנו וס"ל דאף לר"ל דאית ליה דחצי שיעור אסור מדרבנן בנשבע שלא יאכל ליכא איסורא כלל. ומיהו לדידי אין זה מוכרח דכיון דלר"ל איסור חצי שיעור הוא מדרבנן משום סייג אפשר דאף בשבועות עשו סייג לאסור חצי שיעור. שוב ראיתי להר"ן בפ"ג דשבועות שחזר בו ממ"ש בחידושיו והסכים לדעת רבינו מדאמרינן ביומא דטעמיה דר"י הוא משום דחזי לאיצטרופי ובשבועות נמי אע"פ שאין בכלל דבריו אלא שיעור שלם ה"מ למלקות ולקרבן אבל כיון דחזי לאיצטרופי ולהשלימה לכזית איסורא מיהא איכא דאע"ג דהתם ביומא בריבויא דכל חלב מייתינן חצי שיעור הא ודאי ההוא רבויא לא כתיב אלא גבי חלב ואפ"ה ילפינן מיניה לכל איסורין משום דפשיטא לן דלא אסריה רחמנא אלא משום דחזי לאיצטרופי ולמה לא יהיה דין שבועות כדין שאר איסורין ע"כ. הכלל העולה שדין זה אם בשבועות אסור מה"ת בחצי שיעור הוא מחלוקת בין הראשונים ז"ל דלהרמב"ן וליש מי שאומר שהביא הר"ן מותר לכתחלה לאכול פחות מכשיעור ואפילו איסור דרבנן ליכא. ולדעת רבינו והר"ן ז"ל אסור מה"ת לאכול פחות מכשיעור ככל שאר האיסורין. ומ"מ אני תמיה בזה דבשלמא אם נאמר דסתם אכילה היא בכזית אלא דגזרת הכתוב היא שיאסר אף בפחות מכזית משום דחזי לאיצטרופי יש פנים לסברת רבינו הלזו דאית ליה האי דינא אף בשבועות מטעמא דכתב הר"ן דנהי דהוא לא אסר על עצמו כי אם בכזית מ"מ גזרת הכתוב הוא דכל דבר האסור על האדם שיאסר אף בחצי שיעור משום דחזי לאיצטרופי. אך להרא"ם ז"ל דאית ליה דסתם אכילה היא כל שהוא אלא דאתא הלכתא ואפקיה לקרא ממשמעותיה ואוקמיה אכזית לעונשין. (א"ה כמו שנתבאר בדברי הרב המחבר בהלכות

חמץ ומצה יעו"ש באורך) בנשבע שלא יאכל אמאי לא יענש אף בפחות מכשיעור כיון דמשמעות אכילה הוא אפילו כל שהוא וזה נשבע שלא יאכל א"כ הרי בפירוש אסר עצמו אפילו בכל שהוא ובמפרש קי"ל דלוקה אף בכל שהוא, (א"ה כמו שיתבאר לקמן בפרקין דין ב') ולדעת הרא"ם מה הפרש יש בין מפרש לנשבע שלא יאכל וצ"ע:

ודע דבר"פ ג' דשבועות תנן שבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא חייב דברי ר"ע א"ל לר"ע היכן מצינו באוכל כל שהוא שהוא חייב שזה חייב ע"כ. ויש לדקדק במחלוקת זה דלא ימנע אם בלשון בנ"א אכילה היא בכל שהוא מ"ט דרבנן והלא בנדרים ושבועות אין אנו הולכין אלא אחר לשון בנ"א (א"ה כמבואר) ואם בלשון בנ"א סתם אכילה אינה אלא בכזית מ"ט דר"ע דאמר דאף אם אכל כל שהוא חייב. ולומר דפליגי אם בלשון בני אדם אכילה היא בכזית או בכל שהוא. דבר זה לא ניתן ליאמר כלל. והנראה מדברי רש"י במתני' ובגמרא (דף כ"א) הוא דלשון בני אדם אכילה היא בכל שהוא ומש"ה מחייב ר"ע אלא דרבנן אזלי בתר אכילה של תורה שאינה אלא בכזית. ואפשר דע"כ לא אמרי דבנדרים ושבועות דאזלינן בתר לשון בני אדם אלא כשלשון תורה אינו חולק על לשון בני אדם אך כשלשון תורה חולק אז לא אזלינן בתר לשון בני אדם כי אם בתר לשון תורה ומש"ה ס"ל לרבנן דמי שנשבע שלא יאכל אינו חייב עד שיאכל כזית ור"ע ס"ל דאזלינן בתר לשון בני אדם אף במקום שהוא הפך לשון תורה ומש"ה חייב אף באוכל כל שהוא:

אך ראיתי בירושלמי רפ"ז דנדרים א"ר יוחנן הלכו בנדרים אחר לשון בני אדם א"ר יאשיה הלכו בנדרים אחר לשון תורה מה נפיק מה ביניהון קונם יין שאיני טועם בחג על דעתיה דר' יוחנן אסור ביו"ט האחרון ע"ד דר' יאשיה מותר ע"כ (א"ה עיין בט"ז י"ד סי' ר"כ וא"ח סי' תרס"ח) . ואין ספק דקי"ל כר"י דאזלינן בתר לשון בני אדם אף שהוא נגד לשון תורה וכמו שפסק הר"ן ז"ל. ובר"פ ד' דערכין (דף י"ט) אמרינן דאורייתא קיבורת כולה בנדרים הלך אחר לשון בנ"א אלמא אזלינן בתר לשון בני אדם אף לקולא ואינו שוקל אלא עד האציל. וא"כ איך יתכן דרבנן ס"ל דאזלינן בתר לשון תורה. ועוד דאף ר' יאשיה לא אמרה כי אם לחומרא דהיינו היכא דלשון תורה אוסר יותר מלשון בני אדם אבל לקולא לא אמרה וכדאיתא התם בירושלמי. והכא דלשון בנ"א אוסר יותר מלשון תורה אף ר' יאשיה מודה דאזלינן בתר לשון בנ"א. והנראה אצלי דהכא טעמייהו דרבנן לאו משום דאזלינן בתר לשון תורה אלא משום דמסתמא זה לא אסר על עצמו אלא כשיעור איסורי תורה ולא יותר מאיסורי תורה. וא"ת אי משום האי טעמא בקונמות נמי נימא דמסתמא זה לא אסר על עצמו כי אם כשיעור איסורי תורה ואילו בדף כ"ב אמרינן

דבקונמות דברי הכל בכל שהוא. לא קשיא משום דבשלמא כשהזכיר אכילה בלשון תורה הוי כזית בזה הוא דאמרינן דאף דבלשון בנ"א הוי בכל שהוא מ"מ אמרינן שזה דעתו היה אסתם אכילה שבתורה משום האומדנא שכתבנו שאין דעתו לאסור על עצמו יותר מאיסורי תורה. אבל בקונמות כיון דלא הזכיר אכילה אף דאיכא אומדנא לא מהני כלל משום דכיון דלא הזכיר אכילה הוי כמפרש. ומכאן ג"כ נראה שיש סתירה לדברי הרא"ם שכתבנו דאית ליה דסתם אכילה שבתורה היא בכל שהוא דא"כ מ"ט דרבנן דאף דנימא שדעתו אסתם אכילה שבתורה הא סתם אכילה שבתורה הוי כל שהוא וכ"ת דהרב יאמר דטעמייהו דרבנן הוא משום אומדנא דמסתמא זה לא אסר על עצמו אלא כשיעור דענש הכתוב באיסורי תורה. זה אינו דא"כ גם בקונמות נאמר אומדנא זו וע"כ לומר דטעמא דשבועה הוא משום דהזכיר אכילה וכדאיתא בגמרא. ולפי דברי הרב לא מהני כלל מה שהזכיר אכילה דהא איהו ס"ל דסתם אכילה שבתורה היא בכל שהוא. ומיהו יש ליישב בדוחק דהכונה היא דרבנן ס"ל שדעתו של זה שנשבע שלא יאכל הוא כסתם אכילה שבתורה דאיכא עונש בכשיעור ואיסור בכל שהוא אף זה שנשבע שלא יאכל דעתו הוא ליאסר בכל שהוא אלא שאין דעתו ליענש אלא בכשיעור דומיא דאיסורי תורה ולפי זה נתיישבה הקושיא שהקשינו למעלה להרא"ם ז"ל. אך הרואה יראה כמה יש מהדוחק בדברים אלו ודברי הרא"ם צריכים תלמוד:

ויש להסתפק בנשבע שלא יאכלנה דקי"ל דאינו לוקה עד שיאכל את כולה אם נאמר ג"כ דאיסורא מיהא איכא בכל שהוא שאוכל מהככר משום דחזי לאיצטרופי. או דילמא באומר סתם אכילה שלא אוכל ולא פירש אף דסתם אכילה היא בכזית מ"מ כיון דאיכא למימר נמי כל שהוא אמרינן דכל שהוא נמי אסור משום דחזי לאיצטרופי אבל במפרש אין לנו אלא מה שאמר ולפי צד זה אם נשבע שלא יאכל כזית מותר בפחות מכשיעור כיון שפירש דבריו ואמר כזית. ומיהו הראשון נ"ל יותר ויש סמך לזה מההיא דאמרינן בפ"ג דשבועות (דף כ"ט) בנשבע שלא יאכל תאנים וענבים דהוו להו ענבים ח"ש וחצי שיעור לא מיחייב קרבן ואי מישרא שרי קרבן מיבעיא אלא ודאי דס"ל דיש לו דין ח"ש דאיסורא מיהא איכא והדברים ק"ו לנדון דידן. ומיהו ע"כ אין ראיה זו מכרעת דא"כ תיקשי מכאן להרמב"ן דלאותה סברא שהביא הר"ן דאית להו דליכא איסורא בשבועות באוכל חצי שיעור למאי איצטריך בגמ' לומר דאין מביאין קרבן על ח"ש השתא מישרא שרי קרבן מיבעיא:

שוב ראיתי הדין מפורש כתבו הטי"ד סי' רל"ח וז"ל שבועה שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל כולה אבל אסור אפילו בכל שהוא. וכ"כ מרן בשלחנו הטהור יע"ש. ומ"מ נ"ל

שאין דין זה מוסכם דהתינח אליבא דרבינו שכתב בפ"ה מהלכות אלו דין ו' דשבועה חלה על ח"ש משום דאינו מושבע עליו מהר סיני. אך להרשב"א שכתב בתשובות סי' תרי"ו דאין שבועת בטוי חלה על ח"ש לדידן דקי"ל כר"י דחצי שיעור אסור מה"ת והכריח הדבר מסוגיא דפ' בתרא דיומא וכן הוא דעת התוס' שבועות (דף כ"ג) סוף ד"ה דמוקי לה יע"ש. א"כ לדידהו לא יתכן לומר דהאומר שלא אוכלנה דאסור בכל שהוא מדין חצי שיעור דהא בפ"ג דשבועות (דף כ"ז) אמרינן דאם אמר שלא אוכלנה והדר אמר שלא אוכל מיחייב תרתי כדרבא דאמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זו כיון שאכל ממנה כזית חייב שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל את כולה וכל הפוסקים הביאו דין זה להלכה ואם איתא דהאומר שלא אוכלנה אסור בכל שהו מדין ח"ש כי הדר אמר שלא אוכל אמאי חיילא שבועה שניה לסברת האומר דאין שבועה חלה על ח"ש:

הן אמת שראיתי להרב ב"ח שרצה לומר דהטור אזיל בשיטת התוס' ופליג ארבינו ואית ליה דאין שבועה חלה על ח"ש. ולפי מ"ש יהיו דברי הטור סותרים אלו את אלו שהרי הוא פסק דהאומר שלא אוכלנה אסור אפילו בכל שהו ואי ס"ל דאין שבועה חלה על ח"ש איך פסק דהאומר שלא אוכלנה וחזר ואמר שלא אוכל דחלה שבועה. הן אמת שדברי הב"ח אינן מוכרחים לדעתי דהא אף לדידיה קשה דאמאי לא הביא הטור דאם נשבע שלא יאכל כל שהו מנבלות דשבועה חלה שהרי בשלא אוכל מודים התוס' דחלה ולא פליגי אלא בשאוכל. ומ"ש דכיון דליתיה בהן אף בלאו ליתיה כד ניים ושכיב אמרה להאי מלתא שלא נאמר כלל זה אלא לקרבן דוקא וכמבואר בדברי רש"י פ"ג דשבועות (דף כ"ד) וכן מתבאר מדברי הרז"ה בפ"ג דשבועות גבי נשבע לקיים את המצוה. אך קשה לי ממ"ש התוס' פ"ג דמכות (דף כ"ב) ד"ה א"ל כגון דאמר שלא אחרוש וצ"ע. ומבואר הוא בשבועות בדף כ"ה דאף למ"ד דבעינן דאיתיה בלהבא הוא דוקא לענין קרבן וכדאמרינן לא אכלתי לקרבן לא הנחתי למלקות וא"כ לדידן נמי דבעינן שיהיה לאו והן הוא דוקא לקרבן אבל למלקות לעולם איכא וא"כ חזרה הקושיא למקומה דאמאי לא הביא הטור דין זה דשבועה שלא אוכל כל שהו מנבלות וטרפות. וא"כ ליכא למשמע מדברי הטור דפליג על רבינו וכדכתיבנא ועדיין צריך אני להתישב בכל זה. ועיין בספר חוות יאיר סי' ט"ו:

תנן בריש פ"ג דשבועות שבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא חייב דברי ר"ע אמרו לו היכן מצינו באוכל כ"ש שהוא חייב שזה חייב ע"כ, ובגמרא עלה כ"ב אמרינן אמר רב פפא מחלוקת בשבועות אבל בקונמות דברי הכל בכל שהוא מ"ט קונמות נמי כיון דלא מדכר שמה דאכילה כדמפרש דמי מיתיבי ב' קונמות מצטרפין ב' שבועות אין מצטרפין

ר"מ אומר קונמות כשבועות ואי סלקא דעתין חייב בכל שהו למה לי לצרף עד כאן, ויש לדקדק דזה המקשה מה היה סבור בכונת הברייתא דחלקו בין שבועות לקונמות פירש רש"י דהמקשה היה סבור דב' שבועות היינו שהזכיר אכילה על כל אחד דאמר שבועה שלא אוכל זו ושבועה שלא אוכל זו ומשום הכי אין מצטרפין אבל בקונמות אף שאמר קונם זו עלי וקונם זו עלי כיון שלא הזכיר אכילה בכל אחת מהם מצטרפין לכזית ור"מ אומר דקונמות כשבועות דכיון דהזכיר שתי פעמים קונם אף שלא הזכיר אין מצטרפין דומיא דשבועות אך לר"פ דקונמות בכל שהו חייב למה לי לצרף ותירצו דאמר אכילה מזו עלי קונם אכילה מזו עלי קונס קונם דכיון דהזכיר אכילה בעינן שיעור והקשו אי הכי אמאי מצטרפות סוף סוף זיל הכא ליכא שיעורא וזיל הכא ליכא שיעורא ותירצו דאמר אכילה משתיהן עלי קונם והקשו דכוותה גבי שבועה דאמר שבועה שלא אוכל משתיהן אמאי אין מצטרפין ותירצו אמר רב פנחס שאני שבועות מתוך שחלוקות לחטאות אין מצטרפות. ואיכא לעייוני טובא בתירוץ זה אם הכונה היא דאוקמה לברייתא באומר אכילה משתיהם עלי קונם ודכותה גבי שבועה דאמר שבועה שלא אוכל משתיהן ואפילו הכי אין מצטרפין משום דחלוקות לחטאות, ואני תמיה בזה דהא האומר שבועה שלא אוכל משתיהן אינן חלוקות לחטאות ואין כאן אלא שבועה אחת ומאי דתנן במתניתין שבועה שלא אוכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין דחייב על כל אחת ואחת היינו משום לישנא יתרא דפת פת למה לי וכדאיתא בגמרא עלה כ"ג אבל האומר שלא אוכל חטים ושעורים וכוסמין או פת חטים ושל שעורים או פת חטים וכן של שעורים אינו חייב כי אם אחת וכמבואר שם וכן האומר שלא אשתה יין ושמן ודבש דתנן דחייב על כל אחת ואחת אוקמוה בגמרא במסרהב בו חבירו וכו' הא לאו הכי אינו חייב כי אם אחת ואם כן פשיטא דהאומר שבועה שלא אוכל משתיהן דאין כאן כי אם שבועה אחת ואינו חייב כי אם אחת. וראיתי לרש"י שכתב מתוך שחלוקות לחטאות מתוך ששתי ככרות הללו חשובות שתים לענין חטאת בשבועה זו אם אמר שבועה שלא אוכל מזו ומזו ואכל כזית מזו וכזית מזו בהעלם אחד חייב שתים כדתנן שבועה שלא אוכל פת חיטין פת שעורין פת כוסמין ואכל חייב על כל אחת ואחת ומייתינן לה בתורת כהנים מוהיה כי יחטא לאחת מאלה וכי אמר נמי מזו ומזו שתי שבועות חשיבי הלכך כי אכל מזו חצי שיעור ומזו ח"ש אין מצטרפות וכו' ע"כ:

והנה דין זה דהיכא דהיו מונחים לפניו שתי ככרות ואמר שבועה שלא אוכל מזו ומזו דחשיבי שתי שבועות הדין דין אמת דהא דאמרינן התם גבי שבועה שלא אוכל פת חיטים ופת שעורים וכו' דדוקא משום לישנא יתרא דפת פת למה לי הוא דאמרינן דחייב

על כל אחת ואחת שאני התם שרוצה לאסור עצמו במין הפת ומשום הכי אם לא אמר לישנא יתרא דפת פת אמרינן דאינו חייב אלא אחת אבל במונחין לפניו ואינו רוצה לאסור עצמו אלא באלו שמונחין לפניו ואמר שלא אוכל מזו ומזו ודאי דחייב על כל אחת ואחת דאי לא לימא שבועה שלא אוכל מאלו ומדפרט ואמר מזו ומזו שמעת מינה דכל חד וחד הוי שבועה בפני עצמה וגבי שלא אשתה יין ושמן ודבש דחייב על כל אחת ואחת אמרינן בגמרא דמיירי במונחין לפניו שהיה לו לומר שבועה שלא אשתה אלו אלא דחי משום דמיירי ברוצה לאסור על עצמו המין הא לאו הכי פשיטא דחייב על כל אחת ואחת. ובהדיא תנן בפ' שבועת העדות עלה ל"ג ובר"פ שבועת הפקדון עלה ל"ו דהיכא שהיה יכול לכלול הכל בדבור אחד ופרט דחייב על כל אחת ואחת בפני עצמו ומה שהביא רש"י ראיה לדבריו מההיא דשבועה שלא אוכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין הכוונה היא דכי היכי דהתם אף ע"פ שלא הזכיר כי אם שבועה אחת משום לישנא יתירא אמרינן דהוה ליה כאלו אמר שבועה על כל אחת ואחת וחייב על כל אחת ואחת והכי נמי באומר שבועה שלא אוכל מזו ומזו אף שלא הזכיר שבועה על כל אחת ואחת משום לישנא יתירא אמרינן דהוה ליה כאלו אמר שבועה על כל אחת ואחת וחייב על כל אחת ואחת. אך עדיין אני נבוך בדברי רש"י הללו אי ס"ל דכפי אוקמתא זו ברייתא איירי באומר קונם מזו ומזו וכן שבועה מזו ומזו אלא דשבועה הואיל וחלוקות לחטאות אין מצטרפות אך בקונמות אף דאיכא לישנא יתירא וחשיבי כשתי קונמות מ"מ כיון דאין חלוקות לחטאות מצטרפות. ומאי דלא מוקמינן לברייתא באומר אכילה מזו עלי קונם אכילה מזו עלי קונם הוא משום דבכה"ג דקאמר בהדיא שני קונמות אף דליכא נפקותא לחטאות מ"מ הרי קבל עליו שני קונמות נפרדים ופשיטא דאין מצטרפין אך היכא דלא הזכיר כי אם אכילה אחת אף דאיכא לישנא יתירא דוקא בשבועות דחלוקות לחטאות אמרינן דגם לענין צרוף חלוקות ואין מצטרפות אבל בקונמות דאין חלוקות לחטאות אף לענין צרוף אינם חלוקות ומצטרפות. אבל באומר שבועה שלא אוכל משתיהן אינם מצטרפות כיון דבלשון זה אינם חלוקות לחטאות. וכי תימא הכא נמי נימא מדהוה ליה למימר שבועה שלא אוכל מאלו ואמר שלא אוכל משתיהן לייחודי שבועה על כל אחת ואחת מהם אתא הא ליתא דנימא דכוונתו לייחודי שבועה על כל אחת ואחת הוא מ"מ לא מהני דדוקא בפורט הדברים כגון אומר זו וזו או יין ושמן ודבש אמרינן כיון דכוונתו היא לייחודי שבועה על כל אחת ואחת שדינן כאומר שבועה על כל פרט ופרט והוה ליה כאלו אמר שבועה שלא אוכל זו ושבועה שלא אוכל זו אבל באומר שלא אוכל משתיהן אף שנאמר שכוונתו לייחודי לאו על כל ככר וככר מ"מ הרי כלל כל הככרות

בדבור אחד:

עוד היה אפשר לומר דלעולם דכפי אוקמתא הלזו ברייתא איירי באומר שבועה שלא אוכל משתיהן ואף דבלשון זה אינם חלוקות לחטאות וכדכתיבנא מ"מ כיון דמשכחת לה דאף אם לא הזכיר כי אם אכילה אחת שיהיו חלוקות לחטאות כגון אם אמר שבועה שלא אוכל מזו ומזו אף אם אמר שלא אוכל משתיהן נהי דלענין חטאות אינם חלוקות כיון שכללם בדבור אחד ולגבי קרבן בעינן לבטא בשפתים ובפיו לא הוציא כי אם שבועה אחת לענין צרוף מיהא חשיבי תרי שבועות ואינם מצטרפות, ומפשטא דשמעתתא נראה דלפי אוקמתא זו מיירי באומר שבועה שלא אוכל משתיהן וכדאוקמוה מעיקרא ולא חדשו אלא דרב פנחס. ואי אמרת דמיירי לפי אוקמתא זו באומר שבועה שלא אוכל מזו ומזו הול"ל בהדיא באומר שבועה שלא אוכל מזו ומזו וכדרב פנחס וכן נראה ממרוצת דברי רש"י שכתב אם אמר כו' משמע דברייתא לאו בהכי איירי אלא כדאוקמוה מעיקרא דהיינו שאמר שבועה שלא אוכל משתיהן ולא חדשו אלא מימרא דרב פנחס. אלא שאני תמיה בזה דמלבד דהסברא היא זרה בעיני דמאחר דבלשון זה אינם חלוקת לחטאות מה יושיענו אם בלשון אחר הם חלוקות לחטאות. עוד יש לתמוה דבפ' שבועת הפקדון עלה ל"ז אמרינן תן לי חטים ושעורים א"ר יוחנן פרוטה מכולם מצטרפת כו'. והמתבאר שם מדברי רש"י דלמ"ד אכללי לא מיחייב כי קאמר רבי יוחנן דפרוטה מכולם מצטרפת קאי אארישא דאמר שבועה שאין לך בידי דאינו חייב כי אם אחת ומשום הכי פרוטה אחת מכולם מצטרפת ולמ"ד דאכללי נמי מיחייב דרבי יוחנן אסיפא נמי קיימא ואשבועה דכללא ומיחייב מיהא חדא. הרי מבואר דהצירוף תלוי במנין החטאות וכל היכא דחייב על כל אחת ואחת אינם מצטרפות ואם אינו חייב כי אם אחת מצטרפות ושבועת הפקדון חלוקות הם לחטאות דהא כי כתיב לאחת מאלה אכלהו כתיב וכמבואר ואפ"ה כל היכא דבלשונו אינם חלוקות לחטאות מצטרפות וגבי שבועת בטוי נמי נראה בעלה כ"ג דכל היכא דאינם חלוקות לחטאות מצטרפות. וכן כתב רבינו בפירוש בפ"ד מהלכות שבועות דין ה' דאם אמר שבועה שלא אוכל היום בשר ופת וקטנית אינו חייב אלא אחת וכולם מצטרפות לכזית. ובדין ח' ביאר דדוקא היכא דהם חלוקות לחטאות אז אינם מצטרפים הא לאו הכי מצטרפים. והנראה אצלי בזה הוא דודאי כל היכא דלא קאמר לישנא יתירא כלל כגון האומר שבועה שלא אוכל חטים ושעורים וכן שלא אשתה יין ושמן ודבש וכן במונחים לפניו ואמר שלא אוכל אלו או שלא אשתה אלו כשם שאינם חלוקות לחטאות כך אינם חלוקות לשום דבר ומצטרפות לכזית. אך במונחים לפניו ואמר שבועה שלא אוכל משתיהן דהוה מצי למימר שלא אוכל מאלו אף שאינם חלוקות

לחטאות הם חלוקות לענין צירוף ואינם מצטרפות, וטעמא דמלתא דלענין שבועה בעינן פיו ולבו שוין וכמבואר ופיו בלא לבו ולבו בלא פיו לא מהני ומשום הכי לענין החטאות אף דאיכא לישנא יתירא ואיכא למימר דכיון לחלקם מ"מ אינו חייב כי אם אחת שהרי בפיו כללם כאחת דאמר שבועה שלא אוכל משתיהם ולא דמי להיכא דפרט דכיון דאיכא אומדנא דרוצה לחלקם שדינן השבועה על כל פרט ופרט אבל כשכללם אף דאיכא אומדנא לא מהני שהרי בפיו הוציא בהפך מכוונתו. אך לענין צרוף כיון דאיכא לישנא יתירא אמרינן דכוונתו היא לחלק ואף דבפיו כללם מכל מקום אזלינן בתר כוונתו ונאמר שזה לא רצה להתחייב כי אם כשיאכל שיעור שלם מכל אחד ואחד אבל לא שיצטרף חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה. ומה שהביאו בגמרא להיא דרב פנחס הכוונה כך היא דבשלמא שבועות דלמדנו מקרא שיהיו חלוקות בחטאות אף דלא קאמר כי אם שבועה אחת ואכילה אחת כיון דקאמר לישנא יתירא כגון שבועה שלא אוכל פת חטים ופת שעורים שהם חלוקים בחטאות כדכתיב באחת מאלה הרי דלמדנו קרא דנדרוש בשבועות לישנא יתירא לחילוק החטאות:

ומה שהביא רש"י דמיון לזה כגון אם אמר שלא אוכל מזו ומזו הוא משום דממתניתין דפת פת ליכא למילף להכא דשאני התם שהוא מיותר לגמרי אבל הכא היתור הוא משום דהיה לו לומר בלשון אחר דהיינו אלו לזה הביא הדמיון מזו ומזו שהיתור הוא משום דהוה ליה למימר אלו ודוק. וא"כ לענין צירוף נמי כגון באומר שבועה שלא אוכל משתיהם אף שאינם חלוקות לחטאות מ"מ דרשינן לישנא יתירא לחלקם לענין צירוף לומר שלא יצטרפו. אבל גבי קונמות דליכא חילוק חטאות וא"כ פשיטא דלא דרשינן לישנא יתירא מהיכא תיתי שנדרוש לישנא יתירא לענין צירוף ומש"ה מצטרפין. ולא מיבעיא באומר אכילת שתיהן עלי קונם דמצטרפין אלא אף אמר קונם זו וזו מצטרפין. ואם אמר אכילה מזו עלי קונם אכילה מזו עלי קונם אם מצטרפין לקמן נבאר אותו בעזרת השם:

עוד הקשו בגמרא אי הכי ר"מ אומר קונמות כשבועות בשלמא שבועות הואיל וחלוקות לחטאות אלא קונמות אמאי לא כלומר (אי אמרת) בשלמא לדידי דס"ל דברייתא איירי שאמר שלא אוכל זו ושלא אוכל זו וקונמות נמי דאמר קונם זו וקונם זו וטעמייהו דחכמים הוא בשבועות שהזכיר אכילה והם שתי שבועות אין מצטרפים אבל קונמות אף שהם שני קונמות אין מצטרפין היינו דקאמר להו ר"מ קונמות כשבועות דכי היכי דשבועות סבירא לכו דכיון דהם שתי שבועות אינן מצטרפות הכי נמי גבי קונמות כיון שהם ב' קונמות אף שלא הזכיר אכילה אינם מצטרפים אך לדידך דאמרת דברייתא

מיירי באומר שבועה שלא אוכל משתיהן ומן הדין היה שיצטרפו כיון שהיא שבועה אחת אלא דטעמייהו דרבנן הוא משום דחלוקות לחטאות היכי קאמר להו ר"מ קונמות כשבועות והלא על השבועות אנו מצטערין דאמאי אינם מצטרפים ותירצו איפוך ר"מ אומר שבועות כקונמות ולית ליה דרב פנחס. והשתא ניחא דקאמר להו ר"מ כי היכי דפשיטא לכו דקונמות מצטרפין משום דהכל קונם אחד הכי נמי ס"ל בשבועות משום דלא ס"ל מימרא דרב פנחס:

תו אמרינן התם רבינא אמר כי קאמר רב פפא לענין מלקות כי תניא ההיא לענין קרבן דבעינן שוה פרוטה ע"כ. ולכאורה נראה דלפי תירוץ זה אתיא ברייתא כדהוה ס"ד דמקשה דמיירי באומר שבועה שלא אוכל זו ושלא אוכל זו וגבי שבועה כיון דהזכיר אכילה בכל אחת אינם מצטרפים אבל גבי קונם דלא הזכיר אכילה אף שהם שני קונמות מצטרפות אלא שבגמרא אמרו כפי תירוץ זה דטעמייהו דרבנן הוא משום דשבועות איכא דרב פנחס קונמות ליכא דרב פנחס. ולא ידעתי למה הוכרחו לזה מאחר דאוקמוה לברייתא בקרבן דעד כאן לא הוצרכנו להא דרב פנחס אלא כפי מאי דהוה סלקא דעתן דברייתא איירי לענין מלקות ועל זה הוקשה להם דאי מיירי בשלא הזכיר אכילה בקונמות למה לי צירוף ואם הזכיר אכילה מה הפרש יש בין שבועות לקונמות ומשום הכי הוצרכו לההיא דרב פנחס אבל לרבינא דאוקמה לברייתא בקרבן וא"כ ברייתא איירי בשלא הזכיר אכילה בקונמות ואפ"ה בעי צרוף לכזית לאיזה תכלית אנו צריכים לההיא דרב פנחס. ומהריב"ל בחדושיו לשבועות נדחק הרבה בישוב קושיא זו וכתב דרבינא לא הוה ניחא ליה ההוא תירוצא דהוה מתרץ המקשה משום דאף ע"ג דלא הזכיר אכילה בקונם מכל מקום אין מצטרפין וניחא ליה טפי למימר דטעמא דרבנן כדרב פנחס ולא בא לחדש אלא דאין צריך איפוך עד כאן. והרב בעל חדושי הלכות תירץ דשאני לסברת המקשה דאיירי לענין מלקות ובעי שיעור אכילה דהיינו כזית גם בקונמות איכא לפלוגי בהכי דבקונמות נמי כיון דבעי נמי כזית שהוא שיעור אכילה ולא הזכיר אכילה הרי זה מצטרף ובשבועות שאמר אכילה על זו ואכילה על זו אין מצטרפין אבל לאוקמתא דרבינא דלא בעי כלל שיעור אכילה בקונמות וסגי במשהו למלקות אלא לענין קרבן בעי שוה פרוטה כדין הקדש א"כ א"נ דלא הזכיר אכילה בקונם מ"מ כיון דשני קונמות הן שאמר קונם על זו וקונם על זו ושיעור כל אחד שוה פרוטה זיל להכא ליכא שוה פרוטה וזיל להכא ליכא שוה פרוטה ואין מצטרפין עכ"ד:

ודע שרבינו בפ"א מה' (הקדש) [נדרים] דין ו' כתב אסר על עצמו אכילה מן התאנים ואכילה מן הענבים בין בנדר אחד בין בב' נדרים הרי אלו מצטרפין לכזית ע"כ. והראב"ד

השיגו וכתב הגמרא לא אמרה כן דהא אקשינן אי אמר אכילה מזו עלי קונם אכילה מזו עלי קונם זיל הכא ליכא אכילה כו' וקונמות אמאי מצטרפין ואוקמוה דאמר אכילה משתיהן עלי קונם ע"כ. והנה דעת הראב"ד הוא כסברת רש"י ולדעת רבינו נראה דלא נחה דעתו בפי' רש"י משום דאי מיירי באומר אכילה משתיהם עלי קונם אף בשבועות בלשון זה אינו חלוק לחטאות וכמ"ש לעיל לזה פירש דלפי אוקמתא דרב פנחס ברייתא איירי באומר אכילה מזו עלי קונם אכילה מזו עלי קונם ודוקא בשבועות אינו מצטרף בכה"ג משום דחלוקים לחטאות אבל בקונמות מצטרף משום דאינם חלוקות לחטאות. ומה שהקשו בגמ' זיל הכא ליכא שיעורא כו' לאו משום סברא הקשו דכיון שהם שני קונמות אמאי מצטרפין דהא המקשה הוה ס"ל דברייתא איירי בשני קונמות ואפ"ה הוה ס"ל דמצטרף אלא דהוה ס"ד דהחילוק שיש בין שבועות לקונמות הוא דבשבועות הזכיר אכילה ובקונמות לא הזכיר אכילה, אך כפי המתרץ דאמר דבקונמות נמי איירי בדהזכיר אכילה לזה הקשה דמה הפרש יש בין שבועות לקונמות וכי היכי דבשבועות אמרת זיל הכא ליכא שיעורא משום דהוו שתי שבועות הכי נמי גבי קונמות נימא זיל הכא ליכא שיעורא משום דהוו שני קונמות ותירצו דמאי דאמרינן גבי שבועות זיל הכא ליכא שיעורא לאו משום דהיינו שתי שבועות בלבד הוי טעמא דמלתא אלא משום דכיון דהוו ב' שבועות הם חלוקות לחטאות וכיון דהוו חלוקות לחטאות הם חלוקות נמי לענין צירוף דאינן מצטרפות אבל קונמות נהי דהוו שני קונמות כיון דאינן חלוקות לחטאות אינן חלוקות לצירוף ומש"ה מצטרפות. ודע דלסברת רבינו הלזו צריך ליישב קושית הגמרא שהקשו אי הכי ר"מ אומר קונמות כשבועות בשלמא כו' שהפירוש שכתבנו לעיל בין בדברי המקשה בין בדברי המתרץ שתירץ איפוך לא יצדק כפי דברי רבינו דס"ל דבין לפי המקשה בין לפי המתרץ ברייתא איירי בשני קונמות ושתי שבועות ואין הפרש ביניהם אלא דלסברת המקשה לא הזכיר לשון אכילה גבי קונמות והמתרץ מוקי לה בדהזכיר לשון אכילה בקונמות וא"כ צריך ליישב מה שהקשו אי הכי כו'. ונראה דהכונה היא דדקדוק הלשון הוא דהאומר קונמות כשבועות הכונה הוא דקאמר להו לחכמים הטעם שאתם אומרים בשבועות דאין מצטרפין אותו הטעם עצמו ס"ל דישנו בקונמות ואין מצטרפין וא"כ בשלמא לסברת המקשה דהחילוק שיש הוא משום דבשבועות הזכיר אכילה וחשיבי תרי שבועות אבל בקונמות דלא הזכיר לא חשיבי תרי קונמות שפיר קאמר ר"מ קונמות כשבועות כלומר כשם דבשבועות סבירא לכו דאין מצטרפין משום דהוו שתי שבועות הכי נמי ס"ל בקונמות מהאי טעמא דאין מצטרפין משום דהוו שני קונמות ומאי דאמרת דשאני קונמות משום דלא הזכיר אכילה לא ס"ל, אך כפי

המתרץ דס"ל דמן הדין בין בשתי שבועות ובין בשני קונמות מצטרפין משום דהאיסור מין אחד הוא דהיינו איסור שבועה או איסור קונם אלא דשאני שבועה הואיל וחלוקות לחטאות היכי קאמר ר"מ לחכמים קונמות כשבועות דמשמע דהכי קאמר להו מהטעם עצמו שאתם אומרים דשבועות אינם מצטרפים מאותו הטעם עצמו אומר דקונמות לא מצטרפי והלא הטעם שאומרים חכמים בשבועות אינו צודק בקונמות כלל ואי ר"מ הוה ס"ל דכיון דהם שני קונמות אינם מצטרפים לא הול"ל אלא ר"מ אומר אף קונמות אינם מצטרפים ומדתלי לקונמות בשבועות משמע דס"ל דהטעם שאמר ת"ק בשבועות צודק נמי בקונמות וזה אינו וכדכתיבנא ותירצו איפוך שבועות כקונמות ולית ליה לדרב פנחס והשתא אתי שפיר דקאמר להו ר"מ לחכמים מאותו הטעם שאתם אומרים דקונמות מצטרפין אף שהם ב' קונמות משום דסבירא לכו כיון דהכל הוא משם א' דהיינו איסור נדר מצטרפין הכי נמי מהאי טעמא ס"ל דשבועות מצטרפין משום דהכל הוא משם אחד דהיינו איסור שבועה ודרב פנחס לא ס"ל ותירוצו דרבינא אליבא דרבינו מיירי נמי בשני קונמות נפרדים:

הכלל העולה דרש"י והראב"ד פליגי עם רבינו בשני דברים חדא דלרש"י והראב"ד כל היכא שהם שני קונמות נפרדים דאמר קונם זה וקונם זה אינן מצטרפין ולרבינו מצטרפין, ועוד היכא דאמר שבועה שלא אוכל משתיהן דלרש"י והראב"ד ז"ל אינם מצטרפין דהא לדידהו בהכי מיירי הברייתא שהרי כבר כתבנו לעיל דמפשטא דשמעתתא משמע דכי חדשו תירוצא דרב פנחס הוא באומר שבועה שלא אוכל משתיהן וכן נראה מדברי הראב"ד שכתב ואוקמה דקאמר אכילה משתיהן עלי קונם משמע דלפי המסקנא הכי קאי ולדעת רבינו נ"ל דבכה"ג מצטרפין דדוקא היכא שהם חלוקות לחטאות אינם מצטרפות אך כל שאינם חלוקות לחטאות מצטרפות וכן נראה מדבריו מ"ש בפ"ד מה' שבועות שתלה דין הצרוף בדין חילוק החטאות יע"ש. והיכא דאמר שבועה שלא אוכל מזו ומזו שכתבנו לעיל דהם חלוקות לחטאות מדלא אמר שבועה שלא אוכל מאלו אליבא דכ"ע אינם מצטרפים כיון שהם חלוקות לחטאות ודכותה גבי קונמות דאמר אכילה זו עלי קונם וזו אליבא דכ"ע נמי מצטרף משום דגבי קונמות לא שייך חלוק לחטאת:ולענין מעילה לדידן דקי"ל דיש מעילה בקונמות באיזה קונם מצטרף למעילה הנה כבר כתבנו לעיל דרבינא דמוקי לברייתא לענין קרבן מוקי לה נמי באומר אכילה משתיהן עלי קונם וכדאוקמוה מעיקרא והיינו דקאמר שבועות איכא דרב פנחס קונמות ליכא דרב פנחס ומדלא אוקמוה בשני קונמות ממש משמע דס"ל לרב פפא דשני קונמות אינם מצטרפין וכבר כתב כן מהריב"ל בחדושיו וכתבנו דבריו לעיל דרב פפא לא ס"ל

כדהוה ס"ל המקשה דקונמות כיון שלא הזכיר אכילה אף שהם ב' קונמות מצטרפין, והרב בעל חדושי הלכות נמי הכי ס"ל דכל שהם ב' קונמות אינם מצטרפין אליבא דרב פפא ומש"ה אוקמה בקונם אחד ואצטריך לטעמא דרב פנחס. אך עדיין יש לבאר אליבא דרב פפא הא דב' קונמות מצטרפין באיזה לשון אסרם דאי אמרת דמיירי באומר אכילת שתיהן עלי קונם זה אינו נ"ל משום דכל עצמו דרבינא לא בא אלא ליישב דהיכי משכחת דליבעו צרוף בקונמות לרבא דאמר דקונמות הוי בכל שהוא ומש"ה אוקמה לברייתא ואי אמרת דמיירי בהזכיר אכילה אין צורך לאוקומה במעילה אלא ודאי דלרבינא ברייתא איירי דלא הזכיר אכילה ואי אמרת דמיירי באומר קונם אלו א"כ דכותה גבי שבועות אמאי מצטרף שהרי כבר כתבנו לעיל דלעולם לא מצטרפין אלא באומר אכילה משתיהן עלי שבועה ואולי דמיירי באומר שתיהן עלי קונם אי נמי קונם זו וזו ודכותה גבי שבועות אין מצטרפין משום דחלוקות לחטאות וכדכתיבנא לעיל:

והנה המתבאר מזה הוא דהיכא שהם ב' קונמות בפירוש כגון דאמר קונם ככר זה וקונם ככר זה אין מצטרפין למעילה. אלא שאני תמיה על זה מדתנן ברפ"ד דמעילה עלה ט"ו אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית מצטרפין זה עם זה למעילה וכן פסק רבינו בפ"ה מהל' מעילה דין ב' ופשיטא דשני קונמות דינם כקדשי מזבח עם קדשי ב"ה דהנהו נמי בשני הקדשות נאסרו וא"כ כי היכי דהתם מצטרפין אף שהם שני הקדשות וחלוקים הם בדינם שהאחד הוא קדשי מזבח והאחד הוא קדשי בדק הבית א"כ מכל שכן שיצטרפו שני קונמות. והנראה אצלי הוא דרבינא ס"ל דברייתא איירי בשני קונמות בפירוש וכן בשתי שבועות ולא ניחא ליה כדהוה ס"ד דמקשה דטעמא דקונמות הוא משום דכיון דלא מדכר אכילה אף שהם ב' קונמות מצטרפים ושבועות שאני משום דמדכר אכילה מש"ה אינם מצטרפים משום דהכל הוא משם א' דהיינו איסור שבועה הן לו יהי שהן שתי שבועות והזכיר אכילה על כל אחת אמאי לא יצטרפו דומיא דקדשי מזבח וקדשי בדק הבית שאף שהם ב' דברים חלוקים לגמרי מצטרפים לפי שהכל הוא משם אחד דהיינו איסור מעילה מש"ה אמר דלעולם מן הדין היה דב' שבועות יצטרפו לפי שהכל הוא משם אחד דומיא דקונמות אלא דשאני שבועות מתוך שחלוקות לחטאות אין מצטרפות אבל קונמות דאינם חלוקות מצטרפות. ונראה דכפי דרך זה אליבא דרבינא בקונמות אף שהם ב' קונמות בפירוש כי היכי דלענין מעילה מצטרף וכמו שהוכחנו ה"נ לענין מלקות משום בל יחל וליכא למימר דלא אמרה רבינא כי אם לענין מעילה אבל למלקות לא דהא גבי שבועות אין מצטרפין הוצרך לטעמא דרב פנחס נמצינו למדין דהיכא דלא שייך טעמא דרב פנחס מצטרפים וא"כ בקונמות דליכא

חילוק לחטאות מצטרפים בין למלקות בין למעילה ומכאן ראיה גדולה לרבינו דס"ל דב' קונמות מצטרפים דהא רבינא הכי ס"ל בהכרח וכמ"ש וא"כ אף אנו נאמר דלאוקמתא קמייתא נמי דמוקי לברייתא במלקות וכדרב פנחס כו' דמיירי נמי בב' קונמות וכמ"ש מרן. וכבר הארכנו לעיל ביישוב הסוגיא לדעת רבינו ואף אם נאמר דאוקמתא קמייתא מיירי דוקא באומר אכילה משתיהן עלי קונם אבל בב' קונמות אינם מצטרפים פסק רבינו כרבינא דבתרא הוא ולדידיה אף בב' קונמות מצטרפים:

ודע דלפי מה שכתבנו דרבינא מיירי בב' קונמות ניחא דקשיא להו לתוס' דהא לרבינא נמי קשה דהיכי קאמר ר"מ קונמות כשבועות איפכא הל"ל וכתבו התוס' דרבינא בא לחדש דאין צ"ל איפוך דכיון דר"מ לאו טעמא דנפשיה קאמר אלא לדבריהם דרבנן קאמר עכ"ד, ולפי מ"ש אין צורך לזה דדוקא כפי אוקמתא קמייתא דמיירי בשבועה אחת וקונם א' וע"כ טעמא דשבועות דאינם מצטרפות הוא משום דרב פנחס וא"כ קשה דהיכי קאמר ר"מ בקונמות כשבועות דהא טעמא דשבועות אינו כי אם משום דחלוקות וא"כ בקונמות דליתא ה"ט אמאי לא יצטרפו ומש"ה הוצרך לומר איפוך ולית ליה דרב פנחס ובלא איפוך לא מיתרצא וכמו שפי' רש"י דאי הוה מתרץ ר"מ דאמר בקונמות אין מצטרפין לית ליה דרב פנחס הוה קשיא לן בין שבועות בין קונמות אמאי אין מצטרפין הרי על שתיהן לא הזכיר אלא אכילה אחת אבל לאוקמתא דרבינא דמיירי בשני קונמות שפיר קאמר קונמות כשבועות דכיון דמיירי בב' קונמות ואיהו לית ליה דרב פנחס ה"ק כי היכי דשבועות אין מצטרפות לפי שהם ב' שבועות ה"נ קונמות אין מצטרפות. ואפשר ליישב דברי התוס' דס"ל כרבנן דאוקמתא קמייתא נמי איירי בב' קונמות וכבר כתבנו לעיל כפי דרך זה כוונת קושית הגמ' במאי דקאמר בשלמא שבועות כו' וכיון דאף דמוקי לה בב' קונמות הקשו בגמ' והוצרכו לומר איפוך מש"ה הוצרכו לומר דלרבינא אצ"ל איפוך משום דלדידיה לאו טעמא דנפשיה קאמר:

ודע שבאו לידי חדושי הרמב"ן על שבועות מכ"י ולפי שספר זה איננו מצוי וראיתי שהאריך הרבה בסוגיא זו ויש ללמוד מדבריו כמה חדושי דינים ראיתי להעתיק כל דבריו וז"ל, מחלוקת בשבועות אבל בקונמות ד"ה כל שהוא רב פפא לאו לענין קרבן קאמר ובשוגג דאי ס"ל יש מעילה בקונמות ד"ה שוה פרוטה בעי דהיכא אתי ליה קרבן מהקדש והא בהקדש גופיה בעינן ש"פ ודיו לבא ממנו להיות כמוהו אלא לענין מלקות קאמר וכי אמרינן לקמן כי קאמר רב פפא לענין מלקות לאו למימרא דמעיקרא לא ס"ד בברייתא אלא מעיקרא ס"ל ברייתא נמי למלקות והשתא מוקים לה רבינא לברייתא לקרבן והיינו דאמרינן לקמן למימרא דסברי רבנן כו' אלמא עד השתא קס"ד ברייתא למלקות ולא

לקרבן דאין מעילה בקונמות. א"ה אמאי מצטרפין הכי פירושא אא"ב בשלא הזכיר בקונמות שם אכילה אלא שאמר קונם ככר זה עלי וככר זה שזהו לשון הקונמות מש"ה מצטרפין דכיון דלא מדכר שמא דאכילה אע"ג שאין אדם אוסר עצמו בכל שהוא משום דלא נחית איניש לאסור עצמו פחות מכדי אכילה מ"מ חל איסורו אפחות מכזית שאם יאכל כזית משניהם מצטרפין ובשבועות שאמר שבועה שלא אוכל ככר זו ולא זו שזהו לשון השבועות והזכיר אכילה על הככר הרי לא חלה שבועתו אלא על כדי אכילה מכל ככר וככר ופחות מכדי אכילה מן הככר היתר גמור הוא ואינו מצטרף אלא אי אמרת קונמות נמי כשמזכיר שם אכילה למה יצטרף יותר מן השבועות הרי אף בקונמות נמי לא נשבע אלא בכדי אכילה מן הככר וכיון שאכל פחות מכזית לא חלה עליו שם שבועה כלל. ואוקימנא כגון שאמר אכילה משתיהן עלי ואקשינן דכותה גבי שבועות אמאי לא מצטרף כי היכי דמצטרף בקונמות ופריק רב פנחס שאני שבועות שמתוך שחלוקות לחטאות אינם מצטרפות פירש"י ז"ל מתוך ששתי ככרות הללו חשובות ב' לענין חטאות בשבועה אם אמר שלא אוכל מזו ומזו ואכל כזית מזו וכזית מזו מש"ה אינם מצטרפות אבל בקונמות אין חלוקות לא לאשמות למ"ד יש מעילה ולא למלקות שאם נהנה וחזר ונהנה בהעלם אחד חדא הוא דמיחייב דכולה חדא מעילה היא כדתנן צירף את המעילה לזמן מרובה. ונראה מפירושו שהוא מפרש אכילה משתיהן שלא מזו ומזו והאי דקאמר רבינו ז"ל במעילה לא דייק בה מדגרסינן בכריתות פ' אמרו לו א"ר יהושע שמעתי באוכל מזבח א' בה' תמחויין בהעלם א' שחייב על כל אחד ואחד משום מעילה ורואה אני שהדברים ק"ו ומה מזבח אחד שאין גופן מוחלקין חייב על כל אחד ואחד משום דתמחויין מוחלקין ה' זבחים שגופן מוחלקין לא כ"ש אלמא יש חילוק אשמות במעילה ואפילו בקונם א' בשני תמחויין או בתמחוי אחד בשתי ככרות בהעלם אחד הואיל וגופן מוחלקים ואין צ"ל בשתי קונמות ומה שאמר רש"י משום דתנן צרף את המעילה לזמן מרובה אדרבה ההוא טעמא מסייעא לאיחייובי בה שתים דהכי תנן התם א"ל ר"ע אם הלכה נקבל ואם לדין יש תשובה אמר לו השב אמר לו אם אמרת במעילה שעשה בה את המאכיל כאוכל ואת המהנה כנהנה וצרף את המעילה לזמן מרובה ומש"ה חייב שתים בשני גופין או בשני תמחויין תאמר בנותר שאין בו אחד מכל אלו ומש"ה אינו חייב אלא אחת, ושמעת מינה בהדיא שמפני שצירף את המעילה לזמן מרובה הם יותר חלוקות לאשמות דמדאחמיר בה רחמנא כולי האי דאע"ג דאכל פחות מכשיעור מצטרף מחמרינן בה נמי היכא דאכל שני שיעורין בהעלם אחד דליחייב שתים בשני תמחויין או בשני גופין, ויש מי שפירש דכי אמרינן צרף את המעילה לזמן מרובה

לא בשני תמחויין דהואיל וחלוקין אין מצטרפין אלא בתמחוי אחד ובגוף אחד ואינו נכון, מ"מ קשיא רש"י ור"ח פי' דבסתם בכזית ומפרש בכל שהו ואיני יודע מהו שח והרב הלוי פירש דחלוקין לחטאות הואיל ושני גופין הן ואע"פ ששם אחד הוא שהרי שתיהם בשבועה אחת כללן ונעשו שתיהן איסור אחד כיון דגופין מוחלקין הם אם אכל מזה וחזר ואכל מזה בהעלם אחד מתחייב שתי חטאות והא דמיא לאוכל ה' חתיכות מה' זבחים של נותר שהוא חייב ה' חטאות כדאיתא התם בפ' אמרו לו ומשום הכי לא מצטרפין אבל קונמות אינם חלוקות לפי שאין חיוב חטאת כלל אלא מלקות במזיד והאי פירושא לא דייק דאי הכי היכי אקשי לר"מ בשלמא שבועות חלוקות אלא קונמות אמאי והא ס"ל לר"מ יש מעילה בקונמות הלכך חלוקות לאשמות ואין מצטרפין ועוד דכי מטי זה הרב לקמן כי אמרינן התם איכא דרב פנחס כו' צריך הוא לחזור ולפרש כדפירש"י ז"ל הלכך זה הפירוש אינו כלום. ותו איכא למיפרך מדתנן לקמן שבועה שלא אוכל ואכל פת חטים ופת שעורים ופת כוסמין אינו חייב אלא אחת שבועה שלא אוכל פת חטים כו' חייב על כל אחת ואחת ואקשינן נמי בגמרא ודלמא למיפטר נפשיה מאחריני אתי ומסיקנא דמייתר פת ומש"ה חייב על כל אחת ואחת וש"מ שאין גופין מוחלקין אפי' בפורט וכל שכן היכא שכללם בכלל אחד. ויש לפרש לעולם דקאמר אכילה משתיהן עלי ואפ"ה שתי ככרות אינם מצטרפין מפני שחלוקות לחטאות וכל היכא דחלוקין אין מצטרפין וכדתנן התם בפ' אמרו לו אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית משני מינין פטור ואוקימנא בלישנא בתרא מ"ש שני מינין ממין אחד בשני תמחויין ואליבא דר' יהושע דאמר תמחויין מחלקין וכי אמר ר' יהושע תמחויין מחלקין לא שנא לקולא ול"ש לחומרא ואע"ג דלישנא אחרינא אתמר התם דאפי' לר' יהושע מצטרפין אע"פ שחלוקין לחטאות אלישנא בתרא סמכינן הכא דעיקר הוא והכי נמי סמכו לה בפ' כלל גדול אבל גבי קונמות למ"ד יש מעילה אע"פ שחלוקות לאשמות מצטרפות למעילה שהרי אמרו אכל היום ונהנה למחר ואפילו מכאן עד ג' שנים מצטרפין שנאמר תמעול מעל רבה והא אכילה ושתיה תרי מילי נינהו ובעלמא כי האי גוונא לא מצטרף וכולהו שאר אכילות נמי בכדי אכילת פרס הוא דמצטרפי והכא אפילו ג' שנים אלמא גבי מעילה לא בעינן צירוף הלכך שני תמחויין ושני גופין נמי מצטרפין ואע"פ שחלוקין לחטאות דכל בהעלם אחד מצטרפין. וכיון שאין חילוק אשמות מחלקין מלהצטרף למעילה אף למלקות נמי מצטרפות דהשתא למלקות עסקינן כדפרישית:

והוי יודע דכל הני מילי אליבא דמ"ד התם לא קבלה מיניה ר' יהושע לתשובה מר"ע אבל איכא תנא דאמר קבלה מיניה וחזר בו שאין תמחויין מחלקין בשאר איסורין אלא

במעילה וה"ה לגופין שאין חילוק בין גופין לתמחויין כדמוכח שמעתא התם ומתני' דהכא קתני פת חטים שעורים וכוסמין אינו חייב אלא אחת כמאן דאמר קבלה ומיהו לא מיחוור לאוקומי פירוקא דרב פנחס דלאו כסתם מתני' דהכא. ולי נראה דלענין שבועות הכל מודים דשבועות מחלקות ולא גופין וכל שכן תמחויין בשבועה אחת מחלקין דאיסור הבא מעצמו הוא ולכך נתכוון מתחלה וכתיב אחת לחייב על כל אחת ואחת ומתני' דברי הכל היא והכי נמי מוקמינן לה כרבי עקיבא או כמאן דאמר קבלה מיניה רבי יהושע שפיר אתיא דסתמי דמתני' ופלוגתא דר"מ ותנא קמא אליבא דרבי עקיבא מוקמינן ולא כרבי יהושע אליבא דחד תנא מ"מ כולהו תנויין דהכא דגופין אין מחלקין ושבועות ודאי מתחלקות דכתיב אחת ושמעתין מתפרש שפיר והפירוש דרב פנחס לא מוקים לה באומר אכילה משתיהן עלי אלא בשתי שבועות כדברי רש"י ז"ל והכי קאמר לעולם דאידכר שמא דאכילה בתרוייהו ודקא קשיא לך מאי שנא שבועות ומאי שנא קונמות שבועות מפני שחלוקות לחטאות שאם היו בשבועה אחת אינו חייב אלא אחת ומפני שהם שתים הם חלוקות לחטאות משום הכי אינם מצטרפות למלקות ולא לקרבן אבל קונמות שני קונמות אינם חלוקין דבין לענין הקדש גמור בין לקונם לא שנא הקדיש וחזר והקדיש ולא שנא הקדיש בבת אחת דין אחד הוא ואין אשמות מחלקות בהם כלל הלכך קאמרינן דשני קונמות מצטרפין דכיון דשני הקדשות אפילו בשני גופין נמי אינם חלוקין לשני חטאות לענין נותר וטמא מצטרפין הן למלקות ואע"פ שחלוקין בשני גופין לענין מעילה הרי למעילה עצמה מצטרפין הן הלכך כ"ש למלקות דמצטרפין ואפשר לאוקומי שמעתין אפי' לד"ה דהכא שבועות וקונמות קאמרינן בגופין לא איירי ואי כרבי יהושע משכחת לה בגוף אחד ותמחוי אחד ואי כר"ע אפילו בשני גופין וסלקא שמעתא שפיר עכ"ל:

ועתה אפרש כל דברי הרב אחד לאחד. והנה מ"ש בפירוש מאי דאמרינן א"ה אמאי מצטרפין הכונה הוא דס"ל דהנשבע שלא יאכל מותר לו לאכול פחות מכשיעור לפי שזה לא רצה לאסור על עצמו כי אם בכזית וכיון שהוא היתר גמור אינו מצטרף אבל בקונמות אף דבעי שיעור מ"מ כיון דלא מדכר שמא דאכילה חצי שיעור שבו אינו היתר גמור אלא הרי הוא ככל איסורין שהרי לא הזכיר בו אכילה ומ"ה מצטרפין וכדברים אלו כתב הר"ן בחידושיו הובאו דבריו בתשובות מהר"ם גאלאנטי בעלה ק"ט וכבר הבאתי דבריו לעיל. ומ"ש עוד אחר שהביא דברי רש"י ונראה מפירושו שהוא מפרש אכילה משתיהן שלא מזו ומזו כן כתב הר"ן בחידושיו וכונתם דתרי אוקמתות נאמרו בברייתא זו ובודאי דרב פנחס דסתם ואמר מתוך כו' קאי לאחד משתי חלוקות הנזכרות וכיון דרש"י מוקי

לה באומר שבועה שלא אוכל מזו ומזו מוכרח הוא שמפרש אכילה משתיהן שבועה שלא אוכל מזו ומזו וזה סותר כל מה שכתבנו למעלה ומה שהקשה לרש"י דבכריתות מוכח דיש חילוק אשמות במעילה בקונם א' בב' תמחויין או בתמחוי אחד בב' ככרות בגופין מוחלקין כן הקשה ג"כ הר"ן. אך לא ברירא לי מילתא מ"ש הרמב"ן דב' ככרות אפי' בקונם אחד חשיבי גופין מוחלקין דדוקא באחד וכל נותר מה' זבחים חשיבי גופין מוחלקין משום דכל זבח וזבח היה גוף מוחלק לבדו אבל שני ככרות לא חשיבי גופין מוחלקין. ומה שהקשה עוד לרש"י שהביא ראיה לדבריו מההיא דתנן צרף את המעילה לזמן מרובה כו' דאדרבא זה מחייב שיתחייב ב', הר"ן ג"כ הקשה כן והתוס' הקשו ג"כ לרש"י מעין קושיא זו דהתם הוי חומרא והיכי ילפינן קולא דהיינו דאינם חלוקים לחטאות מחומרא והתוס' כתבו דהטעם דליכא חילוק חטאות בקונמות למעילה משום דדוקא לגבי חטאת כתיב לאחת מאלה אבל גבי מעילה לא כתיב וכ"כ הר"ן:

עוד כתב ויש מי שפירש דכי אמרינן צרף את המעילה לא בשני תמחויין כו' תמיה לי מילתא דהא תנן בריש פ"ד דמעילה דקדשי מזבח מצטרפין עם קדשי בדה"ב למעילה והרי קדשי בדה"ב עם קדשי מזבח הוו גופין מוחלקין ושמות מוחלקין ואפ"ה מצטרפין. ועוד יש לתמוה דבפ' אמרו לו אמרינן היכי דמי ה' תמחויין אמר שמואל כאותה ששנינו ה' דברים בעולה מצטרפין הבשר והחלב והיין והסלת והשמן. והנה משנה זו היא בפ"ד דמעילה הרי דס"ל לתלמוד דה' תמחויין אף שהם חלוקין מצטרפין. ומיהו לזה אפשר לומר דההיא דמעילה דתנן ה' דברים שבעולה מצטרפין לאו במעילה קא מיירי אלא לענין איסור אחר אלא דבגמרא הביאו אותה משנה לדוגמא דהיכי דמי ה' תמחויין ואמר שמואל שהוא כאותה ששנינו וכו' וה"נ אם אכל מה' דברים אלו חייב ה' מעילות וכן פירש"י דההיא דה' דברים שבעולה מיירי לענין כזית למעלה אותם בחוץ אך בדוכתה דהאי מתני' פירשה רש"י לענין מעילה אך התוס' בפי"ד דזבחים עלה ק"ט הכריחו מכמה הכרחיות דלאו לענין מעילה נשנית אותה משנה ואפשר דזה יש מי שפירש ס"ל כדברי התוס' אך הקושיא הא' שהקשינו מקדשי מזבח דמצטרפין עם קדשי בדה"ב לדעתי הוא קושיא עצומה דהוו ה' גופין מוחלקין ושמות מוחלקין וחשיב נמי ג' תמחויין דהא חזקיה אמר התם דאם אכל מה' אברים חשיב ה' תמחויים ור"ל אמר אפילו באבר א' משכחת לה בנקף וא"כ פשיטא דקדשי בד"ה עם קדשי מזבח חשיבי שני תמחויין ואפילו הכי מצטרפין:

עוד כתב בשם הרב הלוי כדי ליישב סוגית הגמ' והנראה שכונתו היא דלפי תירוצא דרב פנחס מיירי באומר אכילה משתיהן עלי שבועה ואף שהיא שבועה אחת כיון דגופין

מוחלקין הם חייב ב' דומיא דאוכל מה' זבחים דחייב ה' משום דהוו גופין מוחלקין וכבר כתבנו לעיל מאי דקשה לן בזה דשתי ככרות לא חשיבי גופין מוחלקין וקונמות שאני לפי שאין בו חיוב חטאת כלל כלומר דס"ל דכפי האי תירוצא אין מעילה בקונמות וא"כ לא משכחת בקונמות חיוב קרבן כלל אלא דוקא מלקות במזיד. והרמב"ן דחה פי' זה מכמה טעמי חדא דא"כ מה הקשו בגמרא לר"מ דאמר קונמות כשבועות בשלמא שבועות כו' הא רבי מאיר אית ליה דיש מעילה בקונמות וא"כ שפיר קאמר להו לרבנן דכי היכי דשבועות מצטרפות משום דחלוקין לחטאות הכי נמי קונמות אין מצטרפין משום דיש מעילה בקונמות וחלוקין הם לאשמות מש"ה אין מצטרפין. ועוד הקשה דלרבינא דמוקי לברייתא במעילה משום דסבר דיש מעילה בקונמות והוצרך לדרב פנחס לחלק בין שבועות לקונמות מוכרח הוא לומר כדברי רש"י דאף למ"ד יש מעילה ליכא חילוק אשמות במעילה. עוד הקשה דממתני' דפת חטים ופת שעורים כו' מוכח דגופין אינו מחלק בשבועה אפילו בפורט אותם אחד לאחד וכ"ש כשכלל אותם:

עוד כתב ויש לפרש כו' וכונת דבריו דבפרק אמרו לו אמרינן דר' יהושע ס"ל דגופין מחלקין לחטאות בכל האיסורים ור"ע נחלק עליו ואמר דאין גופין מחלקין כי אם במעילה ונחלקו עוד דאיכא תנא דס"ל דהדר ביה ר' יהושע וקבלה מר"ע ואיכא מ"ד דלא קבלה והשתא האי תירוצא דרב פנחס אתי כמ"ד לא קבלה ומיירי בשבועה אחת ואפילו הכי אין מצטרפין משום דהם חלוקין לחטאות משום דהוו ב' מינין וכר' יהושע דאמר דשני מינין מחלקין בין לקולא בין לחומרא וקונמות מצטרפים ואע"ג דלמ"ד יש מעילה הם חלוקות באשמות מ"מ במעילה עצמה קי"ל דמצטרפין מרבוי הכתוב דכתיב תמעול וכיון שכן דבמעילה עצמה אף שהם חלוקים לאשמות מצטרפים למעילה למלקות נמי מצטרפים וההיא דפת חטים ופת שעורים דמוכח מינה דשני מינים אינם מחלקין לחטאות בשבועה ההיא אתיא כמ"ד קבלה רבי יהושע ואין גופין מוחלקין בשאר איסורים וה"ה בשבועות. ומיהו לא נחה דעתו של הרמב"ן בזה לאוקומי פרוקי דרב פנחס דלאו כסתם מתני' דהכא אשר ע"כ כתב ולי נראה כו' וכונת דבריו דהכא תירוצא דרב פנחס מיירי בשתי שבועות ושבועות מחלקות דאיסור הבא מעצמו הוא ולכך נתכוין מתחלה וכתיב אחת לחייב על כל אחד ואחד אבל גופין ותמחויין אינם מחלקים כלל ומש"ה שתי שבועות אינם מצטרפים דכיון דאם היה שבועה אחת אינו חייב כי אם אחת ומפני שהם ב' הם חלוקות לחטאות מש"ה אינם מצטרפות למלקות ולא לקרבן אבל קונמות אין רבוי הקונמות סיבה לחלק בחטאות דכי כתיב לאחת מאלה בשבועה הוא דכתיב אבל בקונם או בהקדש גמור לא שנא הקדיש וחזר והקדיש לא

שנא הקדיש בבת אחת דין אחד יש להם ואין חטאות מחלקות בהם כלל ומש"ה שני קונמות מצטרפים שהרי רבוי הקונמות אינו מחלק כלל שהרי ב' הקדשות אפילו בשני גופין אינם חלוקים לשתי חטאות לענין נותר וטמא ומש"ה מצטרפין למלקות ואע"פ שחלוקין מצד הגופין לענין מעילה ההיא לא אתיא מצד רבוי הקונמות כי אם מצד הגופין והגופין עצמם אף שהם חלוקות לאשמות אפילו הכי מצטרפין וא"כ אף בשני קונמות נמי מצטרפים שהרי רבוי הקונמות אינו מעלה ומוריד כלל לענין מעילה לחלק לאשמות והגופין שמחלקין לאשמות אינם סיבה שלא לצרף א"כ נמצא דבקונמות לעולם מצטרף אף בשני קונמות ובשני מינים וכן הסכים הר"ן לתירוץ זה:

אך עדיין יש לי לדקדק בדברי הרמב"ן הללו דמתחלת דבריו שכתב דלענין שבועות הכל מודים דשבועות מחלקות ולא גופין כו' נראה שרצה לומר דאף אליבא דמ"ד דלא קבלה ר' יהושע וס"ל בשאר איסורין דגופין מחלקין מודה דבשבועות שבועות מחלקות ולא גופין אך אח"כ כתב ופלוגתא דר"מ ות"ק מוקמינן לה כר"ע כו' ולא כר' יהושע אליבא דחד תנא משמע דאליבא דאידך תנא אף בשבועות גופין מחלקין, ויש עוד דקדוקים אחרים בדבריו שכתב ומתני' דברי הכל היא וה"נ מוקמינן ליה כר"ע ודברים אלו אין להם קשר אלו עם אלו, אשר על כן נ"ל דהרמב"ן מצדד שני צדדים ומ"מ לכל הצדדין כולהו תנויין בין מתני' דפת חטים בין ברייתא דר"מ ורבנן כולהו ס"ל דשבועות דוקא מחלקין ולא גופין, וכך הוא המשך דבריו דבתחלה כתב דלענין שבועות ד"ה שבועות מחלקות ולא גופין ואפילו ר' יהושע דאית ליה בשאר איסורים דגופין מחלקין מודה הכא דבשבועות אין גופין מחלקין משום דאיסור הבא מעצמו הוא ולכך נתכוין כשכלל ב' מינים בשבועה אחת שלא יתחייב ב' אך שבועות מחלקות דהרי חלקם הוא וכתיב לאחת לחייב על כל אחת ואחת ולפ"ז דמתני' דפת חטים דמשמע מינה דאין גופין מחלקין אתיא אף כר' יהושע אפילו למ"ד לא קבלה. עוד כתב אי נמי מוקמינן לה כר"ע כו' כלומר ואם נפשך לומר דמאן דאית לה דבשאר איסורים גופין מחלקין דה"ה בשבועות מוקמינן לה למתני' כר"ע או כמ"ד קבלה מיניה ר' יהושע ומ"מ בין הכי ובין הכי כלהו תנויין דהכא דגופין אין מחלקין ושבועות מחלקות ולאפוקי מהדרך שכתב מקודם דפירוקי דרב פנחס אתיא כמ"ד דגופין מחלקין ולפי דרך זה גופין אין מחלקין ועל קוטב זה הולכים כל דברי הרב. ומ"ש בסוף דבריו ואפשר לאוקומי שמעתין אפי' לדברי הכל כו' היא חלוקה שלישית דאף את"ל דלר' יהושע בשבועות נמי גופין מחלקין אפשר לאוקומי שמעתין כר' יהושע דהכא לא איירי בגופין ואי כר' יהושע משכחת לה בגוף א' ותמחוי א' ואי כר"ע אפילו בב' גופין זהו כונת דברי הרמב"ן. ויש לדקדק דהיכי קאמר ואי כר"י

משכחת לה בגוף אחד והרי הברייתא מיירי בשני ככרות והרב כתב לעיל דשני ככרות חשיבי גופין מוחלקין, וי"ל דיאמר דלר' יהושע מיתוקמא מתני' בככר א' וכגון שנשבע שלא יאכל קצת ממנו ואח"כ חזר ונשבע על השאר דהשתא הוו ב' שבועות וגוף אחד. א"נ אפשר לומר דע"כ לא קאמר הרב דב' ככרות חשיבי גופין מוחלקין אלא בשני מינין ככר של חטים וככר של שעורים אבל אם היו שניהם של חטים חשיבי מין א' ולא הוו גופין מוחלקין. אך נראה דתירוץ זה אינו דמדברי הרב נראה דשני ככרות אף שהם ממין א' חשיבי גופין מוחלקין ועוד דאי בב' מינין תיפוק לי משום דהוו שני תמחויין ואיך כתב הרב או בתמחוי א' בשתי ככרות אלא ודאי דס"ל דכל שהם שתי ככרות חשיבי גופין מוחלקין:

והנה אתה הראית לדעת שהסכמת הרמב"ן והר"ן היא דמאי דאמרינן כדרב פנחס כו' מיירי בשתי שבועות ואפילו הכי קונמות מצטרפים והן הן דברי הר"ם שכתבנו לעיל דאפילו שני נדרים נפרדים מצטרפין למלקות וה"ה לענין מעילה לדידן דקי"ל דיש מעילה בקונמות וכ"פ בפ"ד מהל' מעילה דין י' שכתב וכל הדברים הנאסרים עליו מנדר הזה מצטרפין ואם נהנה מכולם בשוה פרוטה מעל ע"כ, ומרן לא הורה לנו מקור דין זה אך דבריו הם לקוחים מסוגיא זו דרבינא ורב פפא כולהו מוקמי לברייתא דקתני דקונמות מצטרפים מיירי בב' קונמות אלא שמ"ש הר"ם מנדר כזה לא ידעתי מאי אתא למעוטי:

הלכה יד

ואין מביאין קרבן על חצי שיעור (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר לעיל בפרקין דין א') :

הלכה כ

שבועה שאוכל ככר זו כו'. מדקדוק דברי הרא"ש בתשו' כלל ח' סי' ג' נראה דאם ראובן נשבע לתת לשמעון מתנה לזמן פלוני ועבר הזמן ולא נתן שאינו חייב לתת לו מחמת שבועתו דומיא דשבועה שאוכל ככר זו היום ועבר היום שאינו חייב עוד לאכול אותו ככר ודוק:

פרק ה

הלכה א

וכל מי שנשבע על אחרים כו'. מי שנשבע להזמין בתו בוגרת לנשואין והיא אינה רוצה אם חייב לרצותה שתרצה עיין בתשו' המבי"ט ח"א סי' פ"ה ודוק בדבריו:

הלכה ד

אבל אם נשבע ראובן כו'. כבר תמהו חכמי הדורות על דברי רבינו הללו שאין אדם יכול לאסור שלו אלא בקונם לפי שהוא חל על החפץ אבל לא בלשון שבועה עיין מ"ש מרן. ואני אומר שיש סעד לסברת רבינו הלזו מההיא דאמרינן בפ' יוצא דופן (דף מ"ו) לפי שמצינו שהשוה הכתוב הקטן כגדול לזדון שבועה ולאיסור ולבל יחל יכול יהא חייב על הקדשו קרבן ת"ל זה הדבר ע"כ. ומוקי לה התם להאי ברייתא כגון שהקדיש הוא ואכלו אחרים ואתיא כפשטה אליבא דמ"ד הקדיש הוא ואכלו אחרים לוקין וקי"ל הכי כמ"ש רבינו בפי"א מהל' נדרים. וא"כ כפי אוקימתא זו רישא דברייתא דקתני לזדון שבועה מוכח בהדיא דאדם אוסר חפצו על חבירו בשבועה. וליכא למימר דרישא דברייתא מיירי בשאכל הקטן לאחר שהגדיל דאפילו כולה ברייתא לוקמה בהכי ואמאי מוקי לה בתרי גווני ועיין במ"ש התוס' שם ד"ה כגון ודוק:

נשאל מהרימ"ט ח"א סי' ק"י על מי שכעס על חבירו ואמר אני נשבע שלא תכנס בבית זה לעולם. והשיב שאם היה אומר שבועה שלא אניחך ליכנס לביתי הוי בידו אבל שלא תכנס מעצמו משמע והו"ל שבועת שוא והלכך שבועה מעיקרא לא חיילא ויכול ליכנס כו'. ותמיה אני על הרב ז"ל דהיאך אשתמיט מיניה לשון רבינו שכתב דאם נשבע ראובן שלא יכנס שמעון בביתו ועבר שמעון ונכנס לביתו ראובן פטור ושמעון חייב הרי דלא הוי שבועת שוא דעל זה קאי רבינו. ואע"ג דלגבי שמעון שחייב חולקים עליו מיהו לגבי ראובן דפטור נראה דמודים ליה וצ"ע. ומ"ש עוד מהרימ"ט ואפשר לתרץ דשאני התם שהיה מזמנו למשתה שלו או למשתה בנו כו'. הנה מ"ש הרב בכאן סותר את עצמו במה שהקשה על דברי הרא"ש שהרי בסי' נ"ה מוקי מ"ש הרא"ש דגם באכילה ושתיה שרי דהיינו דווקא חוץ לביתו דאי בתוך ביתו שפיר משמע קונם ביתך שאיני נכנס לאכול ולשתות והכא הלך הרב בדרך אחר ועיקר טעמו לא בריר וצ"ע:

הלכה ה

שבועה שלא אוכל ואכל דברים שאינן ראויים כו'. תנן פ"ג דשבועות שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאינם ראויין לאכילה ושתה משקין שאינם ראויים לשתיה פטור שבועה שלא אוכל ואכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים חייב ור"ש פוטר ע"כ. והקשו בגמ' הא גופא קשיא אמרת שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאינם ראויין לאכילה ושתה משקין שאינן ראויין לשתיה פטור והדר תני שבועה שלא אוכל ואכל נבלות וטריפות שקצים ורמשים חייב מ"ש רישא פטור מ"ש סיפא חייב ותירצו הא ל"ק רישא בסתם כלומר דאמר שבועה שלא אוכל ומש"ה אם אכל נבלות וטריפות פטור משום דאין כונתו אלא

שלא יאכל דברים הראויים לאכילה וסיפא במפרש דאמר שבועה שלא אוכל נבילות וטריפות ומש"ה אם אכל חייב נמי משום שבועה וחזרו והקשו מפרש נמי גופיה תיקשי אמאי מושבע ועומד מהר סיני הוא כלומר ולא חיילא עליה שבועה. ונראה דקושיא זו הוה שייכא מעיקרא דאפילו אי לא הוה תני מתני' אלא בבא זו דשבועה שלא אוכל ואכל נבלות וטריפות חייב קשה דאמאי והא מושבע מהר סיני הוא וא"כ אמאי חייב אלא שהמקשה עדיפא ליה להקשות מיניה וביה. והמתרץ השיב לו הא לא קשיא כלומר אם אין כאן קושיא כי אם קושיא דקשיא רישא לסיפא לא קשה ולא מידי משום שאני אומר כאן בסתם כאן במפרש אבל יש כאן קושיא אחרת גדולה מזו בלא קושית רישא לסיפא דאמאי קתני סיפא חייב והא מושבע ועומד מהר סיני הוא וקושיא זו שייכא במפרש וכ"ש בסתם דפשיטא דמי שנשבע שלא יאכל אין דעתו אנבלות וטריפות משום דמושבע ועומד הוא ותירצו רב ושמואל ור' יוחנן דאמרי בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים כלומר סיפא מיירי באומר שבועה שלא אוכל נבלות ושחוטות ומש"ה אם אכל נבילה חייב דחיילא שבועה על נבלות מטעם כולל. ולפי תירוץ זה אפשר דבין רישא ובין סיפא מיירי במפרש אלא דרישא באינו כולל וסיפא בכולל. אך התוס' ס"ל דגם לפי אוקימתא זו דסיפא מיירי בכולל רישא איירי בסתם שכתבו אין להקשות דלוקי כולה במפרש ורישא בשאינו כולל דברים האסורים עם דברים המותרים, והדין עמהם מדלא אמרו אלא בכולל משמע דלא חזרו מאוקימתא קמא דרישא איירי בסתם ומש"ה הקשו דאמאי איצטריך לאוקומי בסתם לוקמה נמי במפרש ובאינו כולל. ותירצו דאי מיירי באומר שבועה שלא אוכל נבילה מאי קאמר אכל אוכלין שאינם ראויים פטור דמשמע דאם אכל ראויים חייב הא איהו לא נשבע אלא בשאינם ראויים אלא ודאי דמיירי רישא בנשבע סתם ומש"ה דוקא אכל אוכלין שאינם ראויים פטור משום דמושבע מהר סיני אבל אכל אוכלין ראויין חייב וזה פשוט. ור"ל אמר אי אתה מוצא אלא אי במפרש חצי שיעור ואליבא דרבנן אי בסתם אליבא דר"ע דאמר אדם אוסר עצמו בכל שהוא ע"כ. והנה כפי אוקימתא קמייתא דמוקי לסיפא במפרש חצי שיעור מצי איירי בין באומר שבועה שלא אוכל ח"ש מנבילות וטריפות בין באומר שבועה שלא אוכל ח"ש סתם וקמ"ל מתני' דשבועה חיילא על ח"ש ומש"ה אם אכל נבלות וטריפות חייב דעבר על שבועתו אך רישא דמיירי באומר שלא אוכל סתם ואינו חייב אלא בכזית לא מתוקמא אלא בסתם ומש"ה דוקא אכל אוכלין שאינם ראויין פטור משום דמושבע ועומד הוא וכמו שכתבו התוס' אליבא דתירוצא דסיפא מיירי בכולל. אך קשה דכפי ר"ל לוקמה רישא וסיפא בסתם דאינו מוציא בפירוש נבלה אלא דרישא מיירי באומר שלא אוכל

סתם דמשמע כזית ומש"ה אם אכל כזית מנבלה פטור דמושבע ועומד הוא וסיפא מיירי באומר שבועה שלא אוכל חצי שיעור ומש"ה אם אכל ח"ש מנבילה חייב דשבועה חלה על ח"ש וכ"ת ה"נ דלר"ל רישא וסיפא מיירי בסתם אלא דרישא מיירי באומר שלא אוכל חצי שיעור ומש"ה אם אכל ח"ש מנבילה חייב דשבועה חלה על ח"ש וכ"ת ה"נ דלר"ל רישא וסיפא מיירי בסתם אלא דרישא מיירי באומר שלא אוכל וסיפא באומר שלא אוכל ח"ש הא ליתא שהרי מדברי התוס' מוכח דס"ל דאוקימתא קמייתא דכאן בסתם כאן במפרש לא זזה ממקומה וכמו שכתבנו והטעם משום דלא קאמר אלא:

והנראה אצלי דלר"ל רישא וסיפא מיירי באומר שלא אוכל ח"ש אלא דרישא מיירי באומר שלא אוכל חצי שיעור סתם ומש"ה אם אכל ח"ש מנבילה פטור דאע"ג דשבועה חלה על חצי שיעור היינו דוקא באומר שלא אוכל ח"ש מנבילה אבל באומר שלא אוכל ח"ש ואכל ח"ש מנבלה פטור משום דאמדינן דעתיה שזה לא נשבע אלא שלא יאכל דבר המותר אבל לא נשבע על דבר האסור אע"פ ששבועה חלה על אותו איסור. ונראה שיש להכריח פירוש זה מאידך אוקימתא דר"ל דמוקי לה בסתם ואליבא דר"ע דאמר אדם אוסר עצמו בכל שהו ולפי זה רישא דקתני אכל אוכלין שאינם ראויין פטור קשיא ולומר דרישא רבנן וסיפא ר"ע זהו דוחק גדול ולומר דס"ל לר"ל כפי אוקימתא זו דרישא איירי באוכל דברים שאינם ראויים לאכילה כגון עפר וכיוצא בו אבל אם אכל טריפות הכי נמי דחייב באוכל חצי שיעור הא ליתא דמדברי התוס' מוכח דהגמרא ס"ל דרישא וסיפא איירי בנבלה. אשר ע"כ נראה דלהך אוקימתא נמי רישא וסיפא איירי בנבלה וכולה ר"ע היא ורישא איירי באומר סתם שלא אוכל ואפילו אכל ח"ש מנבלה פטור דלאו דעתיה אנבלה וסיפא איירי באומר שלא אוכל נבלה ואם אכל ח"ש מנבלה חייב משום דשבועה חלה על ח"ש:

ודע דאף דר"ל פליג אאוקימתא דכולל דלית ליה כולל באיסור הבא ע"י עצמו מ"מ אפשר דאותה אוקימתא דמוקי למתני' בכולל לא פליג בדינו דר"ל ומודה נמי דאי פירש שלא אוכל ח"ש אם אכל מנבילה ח"ש פטור משום דלאו דעתיה אנבלה ואם פירש שלא אוכל ח"ש מנבלה חייב משום דשבועה חלה עליו ולקמן נאריך עוד בזה. ובגמרא הקשו בשלמא ר' יוחנן לא אמר כר"ל דמוקים לה מתני' כדברי הכל אלא ר"ל מ"ט לא אמר כר"י אמר לך כי אמרינן איסור כולל באיסור הבא מאליו באיסור הבא ע"י עצמו לא אמרינן ע"כ, והתוס' הקשו דמאי האי דאמרינן דר"י לא אמר כר"ל דמוקי לה כדברי הכל דלדידיה נמי דמוקי לה בכולל הא איכא תנאי דלית להו איסור כולל ותירצו דלהא לא חיישינן כיון דלא מיתנו במתני' אבל סברת ר"ע דמחייב בכל שהוא הוזכרה במתני' בראש הפרק.

עוד תירצו דאין לחוש במאי דאיכא תנאי דלית להו איסור כולל כיון דבהדיא פליג ר"ש מהאי טעמא דלית להו איסור כולל, עוד הקשו דאימא דטעמיה דר"י דלא אמר כר"ל הוא משום דסבר חצי שיעור אסור מה"ת ובכל שהוא נמי הוי מושבע מהר סיני ותירצו דכיון דליכא אלא איסורא בעלמא לאו מושבע ועומד חשיב ליה וכן כתבו לעיל עלה נ"ב. עוד תירצו דמצי לאוקומי שלא כדרך הנאה דאין אסור אלא מדרבנן כמו ח"ש עכ"ל. ונראה דגם חלוקה הלזו דשלא כדרך הנאתן איכא לאוקמה דומה למה שכתבנו לעיל אליבא דר"ל דמוקי לה בח"ש דרישא וסיפא מיירי בנשבע שלא יאכל שלא כדרך הנאתה אלא דרישא מיירי בשלא הזכיר נבלה ואף דליכא בנבלה בשלא כדרך הנאתה כי אם איסורא דרבנן ולאו דעתיה אמילתא דאיכא איסורא כל דהו וסיפא איירי באומר שלא אוכל שלא כדרך הנאתה מנבלה ואכל דחייב דכיון דאין איסורה כי אם מדרבנן שבועה חייל עליה. הן אמת שדברי התוס' תמוהים הם דהיכי מצי ר"י לאוקומה למתני' בשלא כדרך הנאתן דאם כן מאי טעמא דר"ש דפטר:

וראיתי למהרש"ל שהוקשה לו קושיא זו ותירץ דר"ש דפוטר היינו משום דמיחייב בכל האיסורים בכל שהו א"כ הוא הדין דמחייב שלא כדרך הנאתם ורבנן דמחייבי היינו משום דלא מיחייב בכל שהו בכל שאר איסורים וכ"ש שלא כדרך הנאתם והכא דמיחייב לרבנן איירי במפרש שלא כדרך הנאתם ולר"ע אפילו בסתם נמי מיחייב אשלא כדרך הנאתם גבי שבועה כמו שמיחייב בכל שהוא ע"כ. וכעין זה כתב מהריב"ל בח"ב. ודבריהם הם תמוהים בעיני דהיכי מצינן למימר אליבא דר"י דאית ליה דכל מאן דאית ליה דחייב בחצי שיעור אית ליה נמי דחייב שלא כדרך הנאתו והא לדידיה חמיר ח"ש משלא כדרך הנאתו דבחצי שיעור איכא איסור תורה ושלא כדרך הנאתו ליכא איסור תורה. ואפשר לומר בדוחק דלעולם שלא כדרך הנאתו קיל מחצי שיעור ומ"מ כי היכי דלדידן בכזית איכא מלקות ובחצי שיעור איכא איסור תורה וליכא מלקות ושלא כדרך הנאתם ליכא איסור תורה כי אם מדרבנן הכי נמי למאן דאית ליה דבחצי שיעור איכא מלקות בשלא כדרך הנאתן חות דרגא ומלקות ליכא אבל איסור תורה איכא ולפי זה אתו דברי התוס' כפשטם דאף דנימא דלרב יוסף דחצי שיעור אסור מן התורה מ"מ חשיב מושבע ועומד הא דלא קאמר תלמודא דר' יוחנן לא אמר כר"ל משום דח"ש אסור מה"ת ומושבע ועומד הוא משום דמצי לאוקומה בשלא כדרך הנאתן ומש"ה חייב דאין איסורו כי אם מדרבנן ור"ש פוטר דכיון דאית ליה דחצי שיעור לוקה עליו א"כ שלא כדרך הנאתו חות תות דרגא ואיכא איסור תורה ומש"ה פוטר דמושבע ועומד הוא:

ודע דאף שכתבנו דלדעת מוהריב"ל ורש"ל מאן דאית ליה דחצי שיעור לוקה עליו ה"ה

שלא כדרך הנאתו ולפי מה שכתבתי איסור תורה מיהא איכא בשלא כדרך הנאתו למאן דאית ליה דח"ש לוקה עליו אין ללמוד מזה לקונמות דקי"ל דלוקה בכל שהו שיהיה לוקה עליהם שלא כדרך הנאתם למוהריב"ל ולמהרש"ל ולדידן שיהיה בו לפחות איסור תורה משום דשאני קונמות דכמפרש דמי וכדאיתא בפירקין עלה כ"ב ובמפרש שאוסר עליו ח"ש פשיטא דשלא כדרך הנאתו הוי כשאר איסורין דאין איסורו כי אם מדרבנן ולא נאמרו החילוקים שכתבנו אלא למאן דאית ליה שהוא חייב בכל שהוא מגזרת מלך בזה הוא שאמרנו דשלא כדרך הנאתם נמי איכא איסור תורה ולדעת מוהריב"ל ורש"ל מלקות נמי איכא אבל במפרש ח"ש פשיטא דכל שלא כדרך הנאתם הוי דינו ככל שלא כדרך הנאתם דשאר איסורים. ועיין במה שכתבתי (א"ה זה נתבאר בפרק ה' מהלכות יסודי התורה יע"ש באורך) שיש איסורים שלוקה עליהם אף שלא כדרך הנאתם מלבד בשר בחלב וכלאי הכרם שהוזכרו בפ"ב דפסחים וגם עכו"ם ומעילה יע"ש. והנה כפי דברי התוס' הללו אפשר דעכו"ם לוקה אף שלא כדרך הנאתו או שיהיה אסור מה"ת משום דבעכו"ם לוקה אפילו הנהנה בכל שהו משום דכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם וכמו שכתב רבינו בהל' עכו"ם יע"ש:

ודע דמסתמיות דברי הריב"ש סי' שצ"ח נראה דאפילו דברים האסורים בהנאה מדרבנן חשיבי ראויים לאכילה ואם אכלן עובר על שבועתו. אך מדברי רבינו בפט"ז מהל' מכירה מוכח דדבר האסור בהנאה אף שאיסורו מדרבנן לא חשיב אוכל ואף אם אכלו המוכר מחזיר לו הדמים וכבר הביא הרב סברת רבינו הלזו בסי' תצ"ט וכתב שהיא מוסכמת מהכל ויש לחלק בזה ודוק:

הלכה ז

שהרי אינו מושבע על ח"ש. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר לעיל ובתשו' מהרש"ך ח"א (דף קע"ג ע"ג) תפס בפשיטות דשבועה חלה על איסור מדברי סופרים וכתב שם הרב המחבר וז"ל אך הר"ן כתב בתשו' דמי שנשבע לעבור על דברי סופרים בקום עשה אין מחייבין אותו לפרוע שחכמים העמידו דבריהם כשל תורה בשב ואל תעשה ע"כ. ועיין בדברי ה"ה בה' מלוה ולוה):

הלכה יד

וכן כל הנשבע לבטל את המצוה כו'. כתוב בתשובת הריב"ש בסי' צ"ח א"כ קבלה זו שקבל עליו יעקב שהוא בלשון שבועה דין שבועה יש לה ואינה חלה לבטל את המצוה כו'. ואני תמיה בזה דהא דשבועה אינה חלה הוא משום שהם שני הפכים שאם יקיים שבועתו יעבור על המצוה ואם יקיים המצות יעבור על שבועתו אבל בנידוי יקיים

המצוה ויהיה בנדוי דומיא דנזירות דחל על מצוה מהאי טעמא, וזכורני שהרשב"א כתב בפרט זה:

הלכה יח

נשבע שלא יאכל מצה כו'. בתשו' הריב"ש סי' צ"ח כתב וא"כ בנדון זה שקבל עליו סתם שלא לישא שום אשה הרי כלל בשבועתו כו' דהו"ל כנשבע שלא יאכל בלילי הפסח לא מצה ולא פירות דמיגו דחיילא וכו'. ועיין בסי' קנ"ט דחשש לסברת התוס' דאית להו דטעמא דלא משכחת הן הוא משום דבמזכיר האיסור בפירוש לא אמרינן כולל. ולפ"ז באומר בליל פסח לא שייך כולל. ובס"ס שצ"ה כתב ג"כ דהאומר שבועה שלא אוכל מצה ופירות דהוי כולל:

עוד כתב הריב"ש בסי' קנ"ט דלא שייך כולל אלא כשהפעולה אחת כו'. והא דכתב הרב בסי' שצ"ה מיגו דחיילא שבועה על הדברים האחרים שהם דבר הרשות חיילא נמי אדבר מצוה כו' שאני התם שהתנה עם אשתו שלא ישא עליה ושלא יגרשנה ואח"כ נשבע לשמור קיום התנאים הנזכרים וא"כ חשיב פעולה אחת דהיינו קיום התנאים ואם עבר על כל התנאים בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת ומש"ה שייך התם כולל. אבל לעולם שאם היה נשבע שלא ישא אשה ושלא יגרשנה דלא הוה שייך כולל שהפעולות הם חלוקות ואם עבר ונשא אשה וגירש את אשתו בהעלם אחד חייב שתים כאילו אמר שבועה שלא אשא אשה ושבועה שלא אגרשנה וזה פשוט:

כתב הריב"ש ס"ס שצ"ח שהאומר שבועה שלא אוכל מצה בלילי הפסח לא נתכוון אלא למצה הראויה לצאת בה י"ח ודמיא למאי דא"ר יהודה קונם יין שאני טועם עד שיהא הפסח אינו אסור אלא עד לילי הפסח שלא נתכוון אלא עד שעה שדרך בני אדם לשתות יין כו'. ונראה דכונת הרב ז"ל היא זו דכמו דגבי עד שיהא הפסח עבדינן מהלשון שמשמעו עד שיצא הפך הלשון ואמרינן שכוונתו עד שיכנס הפסח ה"נ גבי שבועה שלא אוכל מצה בליל פסח תפסינן הלשון כלל פרטי דלא נשבע אלא על מצה שיוצא בה י"ח ומותר בכל השאר ולענין זה לבד דמהו הרב ולא לענין אחר ודוק:

כתב הרא"ש בתשו' כלל ח' סי' ט"ז על מי שנשבע בז' ניסן לתת מעות ולא משכון שאעפ"כ לא נפטר מהשבועה כיון דבשעה שנשבע לא ידע כי ז' בניסן יהיה בשבת אין זה כנשבע לבטל את המצוה כו'. ודברים תמוהים הם דהתם דוקא שהוא בשב ואל תעשה מש"ה חיילא שבועתו אבל נשבע לאכול נבלות ושחוטות ודאי לא חל על הנבלות שהוא בקום עשה ואפילו למאן דפירש ההיא דשבועה שלא אוכל מצה דלאו מטעם כולל הוא אלא משום דהזכיר ליל פסח הכא כיון דהזכיר ז' בניסן היינו כאומר ליל פסח ומה לנו

בידיעתו הא אין ידיעתו מכרעת ודוק. (א"ה עיין בתשובת הרא"ש כלל מ"ג סי' י"ג) . ומ"ש הרא"ש צריך ראובן ליתן משכון ביום השבת נראה דמלת משכון ט"ס דהא במשכון לא נפטר משבועתו אלא דוקא כשנתנו בתורת פרעון וכן מוכח ממ"ש דשוה כסף ככסף וזה פשוט בכונת דבריו. כתב הרא"ש בתשו' כלל י"א סי' ג' ומה ששאלת נשבע לבטל מצוה דרבנן אם חלה השבועה כו' ועל זה הביא דברי ר"ת בההיא דמיין ושכר יזיר יע"ש. ואיני מבין ראיה זו כלל דר"ת לא יחלוק על הירושלמי דשבועה שלא אוכל מצה סתם אסור לאכול מצה בליל פסח ה"נ נזיר שאסר עליו היין סתם אפילו קדוש דאורייתא נזירות חל עליו. אלא כונת ר"ת היא לומר שאין דרך המקרא לרבות דברים שעתידים חז"ל לתקן ובזה נדחית ראיתו ודוק. (א"ה עיין בס' כפות תמרים) :

הלכה כ

נשבע שלא יישן ג' ימים וכו'. נסתפקתי בנשבע לתת לחבירו ליום נועד מאתים זוז ומטה ידו ואין לו כי אם מנה אם חייב מכח השבועה לתת המנה או דילמא כיון דאינו יכול לקיים שבועתו שהרי אין לו א"כ נתינת המנה אינו מעלה ומוריד כלל ואינו חייב מכח השבועה לתת המנה. וראיתי להרא"ש בפ' שבועות שתים שכתב באומר שבועה שאוכל ככר זו מקצתה נמי במשמע וחייב לאכול את כולה ואם נשרף מקצתה חייב לאכול את השאר כדי לקיים שבועתו אבל אם אמר שאוכלנה ונשרף מקצתה אין חייב לאכול את השאר דעל אכילת כולה נשבע ואין אכילת מקצתה מוציאתו מידי איסור שבועה ע"כ. ולכאורה נראה דנשבע לתת ר' זוז דמי לאוכלנה ועדיין צ"ע. הן אמת שראיתי לאחד מגדולי המורים דהיכא דנשבע לפרוע ליכא סידור ומיניה ואפילו מגלימא דעל כתפיה. ולפי מה שכתבנו דדמי לאוכלנה צ"ל דמיירי ההיא דסדור דבמה שמסדרין לו יש בו כדי לפרוע כל החוב דאי לא כיון דאינו יכול לקיים שבועתו אף אם לא יסדרו לו נמצא דאין כאן חיוב שבועה כלל ולמה לא יסדרו לו והדבר צריך תלמוד. ועלה בדעתי לחלק בין מתנה לחוב דהיכא דחייב ר' זוז ונשבע לתת אותם ליום נועד חייב ליתן כל מה שיש לו אף שאינו יכול לקיים שבועתו בהחלט, וטעמא דמלתא לפי שהשבועה חלה על חיוב הפרעון וכי היכא דחיוב הפרעון הוא על כל פרוטה ופרוטה שיש לו ה"נ חיוב השבועה חלה על כל פרוטה ופרוטה. אבל בנשבע ליתן מתנה ר' זוז אפשר דאם אין לו ר' אינו חייב ליתן מה שיש לו ויש לי תבלין לחילוק זה. שוב ראיתי להרדב"ז בתשו' סי' ס' שנשאל על זה וכתב בשם הרא"ה מי שנשבע לפרוע לחבירו סך ידוע ואינו יכול לפרוע ויכול לפרוע מקצת חייב הוא לפרוע אותו מקצת דעל כולה ועל מקצתה נשבע

כיון דאיכא הנאה במקצת וכו'. ומדבריו משמע דלא שאני ליה בין מתנה לחוב. ועיין במ"ש מרן בכ"מ הכא בפרקין בדין שלפנינו שמדבריו יש כדמות ראיה לנדון שלנו:

פרק ו

הלכה ג

ואין אדם יכול להתיר שבועת עצמו וכו'. בתשובת הריב"ש סי' קע"ח הביא דברי הראשונים שנבוכו בחרמי צבור איך הם ניתרים כיון דאין אדם מתיר נדרי עצמו. ושם נאמר וז"ל ועתה שעברה הסכנה אשר בעבורה נעשית ההסכמה ודומה לחרם השבטים על מכירת יוסף שהתירוהו הם עצמם כשמצאוהו חי כו'. ולא ידעתי מנ"ל להרב ז"ל דהשבטים התירו השבועה דמה שאמרו לאביהם שיוסף חי לא היה בכלל השבועה שהם לא נשבעו אלא שלא יגידו עיקר המכירה וזה אפשר שלא נתגלה ליעקב וכן כתב הרמב"ן בפירוש התורה וע"ק לי איך דימה נדון דידיה לחרם השבטים דבנ"ד סרה הסכנה אשר בעבורה נשבעו אבל בחרם השבטים אף שנמצא יוסף חי עדיין לא סרה הסיבה אשר בעבורה החרימו שהרי עדיין יש תלונת יעקב אביהם עליהם על שמכרוהו על לא חמס בכפיו ודברי הרב צריכין אצלי תלמוד. (א"ה עיין ב"י י"ד סי' רכ"ח תשובת הרשב"ץ דנמצא באגדה דהשבטים התירו החרם וצ"ע בהרא"ם פ' וישב ועיין עוד בתשובת הריב"ש). כתב הריב"ש סי' קפ"ה שלפי הטעם שנתנו בהיתר חרמי הקהל שהוא כאילו התנו בשעת הנדר שאם ירצו להתיר בין בטענה בין שלא בטענה אלא ברצון פשוט שיוכלו להתיר והו"ל כהפרת הבעל זולתי אם פירש בשעת חרם מפורש שלא יהא לו היתר. והכונה היא שאם אמרו כן אינן יכולים להתיר כדין חרמי צבור אבל לעולם שנשאלין על נדרים כדין יחיד ומתירים אותם וכמ"ש הרב סי' תמ"ד ותקי"א יע"ש וזה פשוט:

הלכה ד

זה שנשבע הוא שיבא לפני החכם כו'. בתשובת הריב"ש סי' ש"ע כתב בשם רבינו שמשון ז"ל דכל שהחכם יודע שהנודר מתחרט וחפץ בהתרה החכם מתירו שלא מדעת הנודר ומותר דהתרת חכם כהפרת הבעל ותניא אישה הפרם וה' יסלח לה כו' יע"ש. ואם לדין יש תשובה דשאני הפרת הבעל דהנודרת על דעת בעלה היא נודרת והוי כאילו פירשה דאין דעתה שיתקיים אי קפיד בה בעלה וכמ"ש בסי' קפ"ה וא"כ אין צורך לזה שהאשה תבא לפניו ותדע דמדין בטול הנדר נגעו בה ואפילו צווחת שנדרה ע"מ שלא יוכל בעלה להפר לה אין בדבריה כלום וכמ"ש הראשונים וא"כ מה ענין זה להתרת חכם

והדבר צריך אצלי תלמוד. ומאותה הגדה דפ' הספינה דרבב"ח יש להוכיח שלא כדברי רבינו שמשון (א"ה חבל על דאבדין):

הלכה ז

אין מתירין לו אלא בפניו כו'. כבר נודע מ"ש ז"ל בשם ר"ת דדוקא בנודר מחמת טובה שעשה לו כמשה רבינו עם יתרו וצדקיהו עם נבוכדנאצר אבל בזולת זה מתירין לכתחלה שלא מדעתו וחלקו עליו בזה. ולי נראה להביא ראיה לסברת ר"ת מאותה הגדה דפ' הספינה דרבב"ח שמע בת קול שאומרת אוי לי שנשבעתי ועכשיו שנשבעתי מי מיפר לי ולא רצה רבה לומר מופר לך משום דלמא על שבועת המבול קאמר ולפי סברת החולקים על ר"ת לא היה יכול רבה להתיר שבועת המבול לפי שיש תועלת לכל העולם וא"כ מלא ימנע הי"ל להתיר דאי על שבועת הגלות ניחא ואי על שבועת המבול לא עשה ולא כלום וחכמים נמי לא גנוהו אלא משום דאמר אוי לי הא לאו הכי הוו מודו דיש מקום לחוש לשבועת המבול ולסברת החולקים על ר"ת אין כאן מקום חששא. ואע"ג דרבה נמי היה לו תועלת בשבועה זו רשאי הוא בשלו ואינו רשאי בשל אחרים ולר"ת ניחא לפי שהמקום לא קבל שום טובה ואע"ג דכתיב וירח ה' וגו' ח"ו זה לא נקרא טובת הנאה. ועוד שהרי כתב הרב (א"ה הוא הריב"ש סי' ש"מ) דלדעת ר"ת צריך שהנשבע יקבל הנאה בשעת השבועה וכל זה לא שייך התם גבי שבועת המבול. הן אמת דלמ"ד דבדיעבד אם התירוהו מותר היה אפשר ליישב כל זה (א"ה כמו שיתבאר לקמן פ"ז מהל' נדרים דין ט' יע"ש) אך אליבא דהראב"ד קשיא. וכ"ת הא בלא"ה קשה אותה הגדה דהא קי"ל דצריך לפרט את הנדר והסכימו הראשונים דאם לא פרט אף בדיעבד לא עשה ולא כלום והשתא קשה בין לרבה בין לחכמים אי הא דאמרינן צריך לפרט הוא מטעמא דדלמא שבועתו היתה לדבר מצוה ובא להתיר האיסור וגבי שבועת המקום לא שייך האי טעמא. וסבור הייתי לומר פירוש אחר באגדה זו דהכונה היא דשתי שבועות מצינו שנשבע המקום שבועת המבול ושבועת הגלות ורבה לא אמר מופר לך משום דלמא משבועת המבול היא וכיון שכן נמצא דלא פרט את הנדר ואין כאן התרה וחכמים ס"ל דכיון דאמר אוי לי פשיטא דמשבועת הגלות היא ונמצא דפרט את הנדר אך קשיא לי דמ"ל שלא נשבע המקום עוד שבועות אחרות ואנחנו לא נדע. הן אמת שראיתי להריב"ש סי' תס"ז שכתב שדין זה דהנודר לתועלת חבירו לא נאמר אלא שמקבל התועלת משביע לשכנגדו דומיא דמשה שהשביעו יתרו אבל בנשבע מעצמו לא נאמר דין זה. ולפי זה ניחא דהתם המקום נשבע מעצמו. והנה אמת דחילוק זה שחילק הרב הוא דבר חדש ומלבד שהוא עצמו בסי' תכ"ג נראה דלא ס"ל לחילוק זה עוד יש לנו בזה אריכות דברים

(א"ה חבל על דאבדין):

נשאל הריב"ש סי' ר"פ אם יש כח להתיר שבועה מי שמתחייב לחבירו בממון או בשדוכין שלא בפני מי שנדרו לדעתו ולא דמי לנשבע לתועלת חבירו דבדיעבד מותר שלא בפניו דשאני הכא דכל אחד זוכה בחבירו ומתקיים הענין ע"י קנין וקנס ובכה"ג אין מועיל התרה. והשיב וז"ל מ"מ כבר אתה רואה שדעת ר"ת דההיא דאין מתירין לו אלא בפניו היא כשמקבל טובה ממנו ולזה נשבע לו וא"כ אף אם התירו לו השבועה עדיין נשאר בחיוב על הדבר ההוא ואף אם הוא דבר דלא שייך ביה קנין הוי כמו שכיר שהרי אם יתרו נתן בתו למשה בתנאי שלא יצא משם ושישבע לו על זה אף אם הותר מן השבועה שלא מדעת יתרו עדיין מיחייב לקיים תנאו כו'. ונ"ל דנהי דשכיר אינו צריך קנין וכמ"ש הרב סי' תע"ה ותע"ו מיהו בדברים דמהני בהו קנין הוא דאמרינן דפועל א"צ אבל בדבר דאינו מועיל קנין כגון תנאי יתרו שלא ילך משה משם וכן תנאי נבוכדנצר שלא יגלה צדקיה א"כ לא שייך בזה מה שהוא כמו שכיר וא"כ עדיין מה שרצה השואל לחלק במי שחייב ממון דאליבא דר"ש בלא שבועה נשתעבד אם התירוהו אינו מותר עדיין במקומו עומד ודוק:

כתב הרשב"א בתשובה סי' תשי"ג גבי מי שקיבל עליו נדוי אם לא יפרע לב"ח ביום נועד ועבר היום ולא נתן שמתירין נדויו אפילו שלא מדעת הב"ח דמה הנאה יש לו דאפילו יפרע אח"כ כבר חל עליו נדויו והצריך הרב לטעמא דאין מתירין אלא בפניו למ"ד מפני החשד שיודיעו לב"ח שהתירו לו וזה שלא כדברי מהרימ"ט ח"א סי' א' (דף א' ע"ד) יע"ש. שוב ראיתי להריב"ש סי' צ"ח על אודות ראובן שקיבל בכח חרם ונדוי שלא ליקח אשה על אשתו ועבר ונשא על אשתו וכתב הרב דחל עליו החרם והנדוי ואין מתירין אותו אלא ברשות אשתו דומיא דאין מתירין אלא בפניו. משמע דחולק על דברי הרשב"א שכתב דמתירין אותו אף שלא מדעת הב"ח. (א"ה עיין לקמן פ"ד מהלכות נזירות דין י"ג מ"ש עוד הרב המחבר ע"ד מהרימ"ט בתשובה הנזכרת):

הלכה ח

נשבע על דעת רבים וכו'. הא דאמרי' דהנודר ע"ד רבים דמתירין לדבר מצוה היינו שמתירים שלא בידיעתם אבל כל שמוחין בדבר בפירוש אין מתירין אפילו לדבר מצוה כ"כ הריב"ש סי' תקי"א ועיין בסי' שצ"ה ודוק. וכתב הרשב"א ח"ג סי' ל"ה שאם כבר עבר על נדרו דמתירין לו אף שנדר ע"ד רבים:

פרק ח

הלכה א

שאילו הודה מעצמו כו'. לכאורה נראה דוי"ו זו דומפני מיותרת וצריך לגרוס מפני, אך אפשר לומר דתרי טעמי יהיב רבינו, חדא דאף דנימא דמה דמשלם בעד הטביחה או המכירה הוי ממון אפ"ה פטור משבועת הפקדון משום דכיון דנפטר מכפל משום דהודה על הגניבה שוב לא יתחייב על הטביחה או על המכירה משום דתשלומי ד' וה' אמר רחמנא ולא תשלומי ג' וד' דהא אם הודה על הגניבה וכפר על הטביחה פטור מהאי טעמא וכמ"ש רש"י בפ' מרובה (דף ע"ה.),ועוד כתב טעם אחר מפני שהוא קנס דאף דנימא דתשלומי ג' וד' נמי חייב רחמנא הכא כיון שאם הודה היה נפטר מפני שהוא קנס נמצא שלא כפר לו ממון:

פרק ט

הלכה ד

וכן המשביע עדי קנס וכו'. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר פ"ג מהל' גניבה דין ח'):

הלכה ה

וכן אם השביעם כו'. עיין מ"ש מרן ויש לתמוה על דבריו דלמאי איצטריך ללמוד משבועת הפקדון הא בשבועת העדות (דף ל"ג) תנינן לכולהו הני בבי דכתב רבינו ואתמר בגמ' דטעמא דהני משום דאיכא ממון בהדייהו וצ"ע:

פרק יב

הלכה יב

וטובה גדולה הוא לאדם שלא ישבע כלל כו'. מרן הבין דהטעם הוא לפי שאינו יכול ליזהר ויבא לידי שבועת שקר. ועל זה הביא ההיא דפ' השולח ואינו מוכרח ודוק: